

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ZÁKAZ KOUŘENÍ, JEHO PRÁVNÍ
ÚPRAVA A VÝVOJ**

Autor práce: Petra Němcová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. JUDr. Dr. Jan Hejda
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Dr. Janu Hejdovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Němcová, P. *Zákaz kouření, jeho právní úprava a vývoj: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 58 s.
Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. Dr. Jan Hejda

Klíčová slova: cigarety, kouření, kuřák, nekuřák, právní úprava kouření, tabák, zákaz kouření, závislost.

Práce definuje právní úpravu zákazu kouření, vývoj zákonů na ochranu proti kouření a jejich využití v praxi včetně zdravotních rizik. Z tohoto hlediska je v práci zpracován přehled nejnovějších poznatků o dané problematice, přehled současné i předcházející legislativy vymezující problematiku kouření v českých zemích a SWOT analýza, která má za cíl zmapovat přínosy a negativa kouření a případné další příležitosti. Hlavním cílem práce bylo zaznamenat, jak vybrané podniky zapracovaly zákaz kouření do svých interních předpisů a provést následnou komparaci výsledků průzkumu, včetně definování vybraných doporučení pro praxi pro co nejvýhodnější zapracování těchto předpisů do firemní dokumentace.

ABSTRACT

Němcová, P. *The Smoking ban, his legislativ improvement and development : Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 58 s. Supervisor : doc. JUDr. Dr. Jan Hejda

Keywords: cigarettes, smoking, smoker, smokers, smoking legislation, tobacco, smoking, addiction.

The document defines the smoking ban legislation, the development of laws to prevent smoking and their use in practice, including health risks. From this perspective, is the document making a survey of newest findings on the issue, overview of current and previous legislation defining issue of smoking in the Czech Republic and SWOT analysis, which aims to map the benefits and disadvantages of smoking and any other occasion. The main objective was to note how the selected companies have built a smoking ban in their internal regulations and compare the results of research, including defining the selected recommendations for practical use and the most advantageous incorporation if these rules into internal company documents.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA ZÁKAZU KOUŘENÍ	10
2.1 Předcházející právní předpisy a jejich porovnání se současnou právní úpravou	11
2.2 Související právní předpisy zabývající se problematikou kouření v ČR.....	16
2.2.1 Kontrola, správní delikty a sankce	21
2.2.2 Aktivity světové zdravotnické organizace (WHO) a EU v boji proti tabákové epidemii	22
3 PROBLEMATIKA KOUŘENÍ V PRACOVNÍM PROCESU	25
3.1 Zákaz kouření v práci	25
3.2 Pracovně právní sankce	27
3.3 Závislost a zdravotní rizika kouření	27
3.4 Kouření a pracovní prostředí – program Nekuřácký podnik.....	38
3.5 Sociální aspekty kouření – pohled společnosti na kouření.....	40
4 REŠERŠE INTERNÍCH PŘEDPISŮ O ZÁKAZU KOUŘENÍ U VYBRANÝCH PRÁVNÍCH SUBJEKTŮ	43
4.1 Analýza interních předpisů o zákazu kouření na pracovišti	43
4.2 SWOT analýza	47
5 NÁVRH MANUÁLU PRO ZPRACOVÁNÍ INTERNÍ SMĚRNICE, ŘEŠÍCÍ PROBLEMATIKU KOUŘENÍ NA PRACOVIŠTI	49
ZÁVĚR	52
POUŽITÉ ZDROJE	54
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, TABULEK	58

ÚVOD

Kouření bylo, je a, bohužel, pro někoho také vždycky bude považováno za symbol nezávislosti, svobody, revolty dospělosti. Na druhé straně se většina veřejnosti přiklání k potřebě žít zdravě podle hesla trendy je zdravý životní styl a “normální je nekouřit“. Není to jen proto, že s kouřením je spojeno mnoho chronických onemocnění, která zkracují život aktivních, ale i pasivních kuřáků, snížení celkové imunity organismu a vytváření predispozicí pro onemocnění související s cévními a plicními chorobami a zhoubným bujením, ale také proto, že společnost na kuřáky nahlíží jako na lidi, kteří si nezaslouží slitování, protože většinu společnosti kuřáci nejen omezují, ale také čerpají prostředky všech při léčení následků svého zlovyku a závislosti..

Kromě vyšší nemocnosti kuřáci, vzhledem k častějším přestávkám v práci, vykazují v pracovním prostředí nižší výkon a stávají se tak pro své zaměstnavatele méně efektivními. Zaměstnavatelé se problematikou závislosti na tabákových výrobcích zabývají stále častěji. Je to dáno tím, že kuřáci jsou stále častěji nuceni kouřit mimo svoje pracovní prostředí, mimo objekt a tím si samovolně zkracují pracovní čas, což přináší nemalé ekonomické ztráty zaměstnavatelům. Proto stále více zaměstnavatelů s využitím zákonů omezuje kouření svých zaměstnanců zákazy, příkazy, směrnicemi a nařízeními.

Pro kuřáka je mimořádně obtížné se bez odborné pomoci této závislosti zbavit. Nepomáhá mu k tomu ani prevence, ani represe. S kouřením se často začíná již ve velmi raném věku, protože mladí lidé se chtějí přizpůsobit kolektivu a kouření pro ně znamená poznání něčeho nového a zakázaného a výjimečného.

Zapálená cigareta nemá pro kuřáka význam pouze z hlediska závislosti na nikotinu, ale vzniká na ni i závislost psychosociální. Ta, na rozdíl od závislosti fyzické, u které se jedná o závislost na nikotinu jako na droze, je spojená s určitým rituálem, jako např. s čekáním na dopravní prostředek, pitím kávy apod. tato závislost je u všech kuřáků stejná, protože rituál spojený s cigaretou pro kuřáka znamená prostředek komunikace, navozuje u něj pocity uklidnění, snížení stresu, případně úzkosti, překonávání nejistoty při komunikaci s neznámými lidmi nebo kolegy v práci apod. Mnohdy je závislost na kouření spojena i s jinou závislostí, například gamblerstvím, v mnoha případech s konzumací alkoholu apod.

Protože zaznamenávám dlouhodobě různé názory kuřáků i nekuřáků týkající se zákazů kouření mám vlastní negativní zkušenosti s kolektivem kuřáků i nekuřáků v pracovně právních vztazích, rozhodla jsem se zpracovat problematiku kouření na

pracovišti a vytvořit ucelený text, který by mohl pomoci jako didakticko metodická pomůcka při řešení problémů s kouřením tak, aby co nejméně docházelo ke konfliktním situacím na pracovišti. Ke zpracování tématu mne vedla také potřeba analyzovat zdroje, které o tabakismu pojednávají a zjistit, zda je problematika kouření na pracovišti řešena tak, aby přinesla užitek a pomoc oběma stranám. V souladu se zadanou metodikou jsem oslovila vybrané právní subjekty, které problematiku podle platných zákonů zpracovávají do svých interních směrnic a pracovních řádů a provedla jsem komparaci s cílem zjistit nejčastější a nepraktičtější styčné body.

Na základě takto získaných poznatků s využitím dostupných informačních zdrojů a platných právních norem a pravidel jsem se pokusila, zpracovat návrh manuálu pro zpracování interní směrnice řešící problematiku zákazu kouření na pracovišti. Tento manuál je hlavním výstupem mé práce.

Domnívám se, že se mi podařilo splnit zadaný cíl práce. Mohu zároveň konstatovat, že o celé problematice by se dalo dále uvažovat a zpracovat ji v širším měřítku se zaměřením na obecnou platnost. Zároveň by bylo vhodné komparovat zjištění a výstupy i s podobnými texty ze zahraničí. Nicméně musím poznamenat, že obsah práce a její šíře by v takovém případě přesahovala rámec vymezeného rozsahu práce. Proto uvažuji nad tím, že navazující texty a rozsah zpracování rozšířím při psaní práce diplomové.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je definovat právní úpravu, vývoj zákonů na ochranu proti kouření a jejich využitelnost v praxi. Hlavním cílem práce bude provedení analýzy, jakým způsobem zapracovaly vybrané právní subjekty tuto současně platnou právní legislativu do svých interních předpisů. Na základě této získané dokumentace provést její stručné vyhodnocení a porovnání v závislosti na hodnocených kritériích. Výsledným produktem bude provedení SWOT analýzy a návrh manuálu pro zpracování interní směrnice řešící problematiku zákazu kouření na pracovišti.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Vyhodnocení (rešerše) interních předpisů vztahujících se k dané problematice od vybraných právních subjektů
3. Sestavení kritérií de lege lata
4. Provedení SWOT analýzy
5. Formulace závěrů

2 PRÁVNÍ ÚPRAVA ZÁKAZU KOUŘENÍ

První právní úpravou v ČR byl zákon č. 37/1989 Sb. ze dne 28. 3. 1989 o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon již vymezuje kouření jako negativní jev. Je to uvedeno v § 1 odst. 1 „*Alkoholismus a jiné toxikomanie včetně kouření jsou negativní jevy způsobující značné společenské škody, zejména poškozování zdraví občanů. Všechny orgány a organizace, jakož i občané, kteří prodávají zboží nebo poskytují jiné služby, jsou povinni chránit občany i společnost před škodlivými účinky alkoholismu a jiných toxikomanií včetně kouření, odstraňovat jejich příčiny a následky a vytvářet tím příznivější předpoklady pro další rozvoj socialistické společnosti*“. V § 1 odst. 4 je definováno: „*kouření je zvláštní druh toxikomanie, který škodlivě působí na zdraví kuřáků i nekuřáků bezprostředně vystavených účinkům kouření*“. Způsob ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi včetně kouření dle zákona č. 37/1989 Sb. je uskutečňován zejména výchovou, omezujícími opatřeními, ošetřením v protialkoholní záchytné stanici, léčebně preventivní péčí, sociální péčí, ukládáním pokut podle tohoto zákona a postihem podle jiných právních předpisů. V § 4 odst. 1 písmena f) „*zakazuje se kouřit v prostředcích osobní železniční dopravy s výjimkou vyhrazených vozů a v prostředcích ostatní vnitrostátní hromadné dopravy osob a v uzavřených prostorách souvisejících s touto dopravou určených pro cestující, dále se zakazuje kouřit při práci, jestliže v důsledku kouření může dojít k bezprostřednímu ohrožení života, zdraví nebo majetku, na schůzích, poradách a jednáních konaných v uzavřených prostorách, v pracovních místnostech, kde účinkům kouření jsou vystaveni nekuřáci, ve zdravotnických zařízeních, ve školách, v kulturních a uzavřených sportovních zařízeních s výjimkou prostor pro kouření vyhrazených a v prostorách zařízení společného stravování s výjimkou těch, které jsou vyhrazené pro kuřáky; tam, kde není stavebně oddělená jídelna pro kuřáky, zakazuje se kouřit v době určené pro podávání snídaní, obědů a večeří*“.¹

Po vstupu do EU byl tento zákon zrušen a nahrazen zákonem č. 379/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti od 1. 1. 2006 s výjimkou.²

¹ ČR. Zákon České národní rady ze dne 28. března 1989 o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. In *3. dubna 1989*. 1989, 10, s. 373.

² ČR. Zákon č. 379/2005 Sb., ze dne 19. srpna 2005, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

2.1 Předcházející právní předpisy a jejich porovnání se současnou právní úpravou

Opatření, která mají vazbu k omezení kouření a snížení spotřeby tabákových výrobků v České republice, jsou obsažena v celé řadě zákonů a navazujících vyhlášek. Nejde zde jen o samotnou problematiku zákazu kouření, ale i o významná opatření v oblastech danění, cel a reklam na tabákové výrobky.

V červnu 2010 nabyly účinnosti zákon č. 305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, kterým se mění zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Oproti zákonu č. 379/2005 Sb., který vešel v platnost 1. ledna 2006 s výjimkou, dochází v tomto předpise (305/2009 Sb.) k následujícím významným změnám:³

V § 2 zákona 305/2009 Sb.

- písmena h, i, j, - je vysvětleno, co je myšleno pod pojmy tabákový výrobek, tabáková potřeba a elektronická cigareta
- písmena o, p, - je nově specifikováno, co je myšleno pod pojmem orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření ve vztahu k návykovým látkám
- zcela nově jsou zde zařazeny čl. s, t, u, k vysvětlení pojmů: kuřácké zařízení, nekuřácké zařízení a zařízení s vyhrazenými prostory. Proto považuji za důležité uvést přesnou citaci ze zákona

Pro účely tohoto zákona se rozumí:

- h) *tabákovým výrobkem* výrobek určený ke kouření, šňupání, sání nebo žvýkání, pokud je vyroben zcela nebo zčásti z tabáku, včetně tabáku geneticky upraveného,
- i) *tabákovou potřebou* výrobek sloužící ke kouření, šňupání, sání nebo žvýkání tabáku, s výjimkou výrobků plnicích funkci uměleckého předmětu,
- j) *elektronickou cigaretou* výrobek napodobující funkci tabákového výrobku nebo tabákové potřeby, jehož účelem je vdechování nikotinových výparů, včetně příslušenství takových výrobků,

³ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

s) *kuřáckým zařízením* zařízení společného stravování provozovaného na základě hostinské činnosti (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání /živnostenský zákon/, ve znění pozdějších předpisů), jehož provozovatel rozhodl o tom, že v prostorách přístupných zákazníkům je *kouření povoleno* a provedl příslušné označení v souladu s tímto zákonem,

t) *nekuřáckým zařízením* zařízení společného stravování provozovaného na základě hostinské činnosti (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání /živnostenský zákon/, ve znění pozdějších předpisů), jehož provozovatel rozhodl o tom, že v prostorách přístupných zákazníkům je *kouření zakázáno* a provedl příslušné označení v souladu s tímto zákonem,

u) *zařízením s vyhrazenými prostory* zařízení společného stravování provozovaného na základě hostinské činnosti (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání /živnostenský zákon/, ve znění pozdějších předpisů), v němž jsou některé jeho prostory přístupné zákazníkům vyhrazeny pro kuřáky a jiné prostory vyhrazeny pro nekuřáky a jehož provozovatel rozhodl, ve kterých prostorách přístupných zákazníkům je kouření zakázáno a ve kterých prostorách přístupných zákazníkům je kouření povoleno a provedl příslušné označení v souladu s tímto zákonem⁴

V § 3 zákona 305/2009 Sb.

- v první větě začínajícího odstavce se za slova „Tabákové výrobky“ vkládají slova „tabákové potřeby a elektronické cigarety“

V § 4 zákona 305/2009 Sb.

- tento paragraf se zabývá zákazem prodeje tabákových výrobků osobám mladším 18 let a je rozšířen o pojmy elektronická cigareta a zásilkový prodej

V § 5,6,7, zákona 305/2009 Sb.

- tyto paragrafy jsou rozšířeny o pojmy tabákové potřeby a elektronické cigarety

V § 8, zákona 305/2009 Sb.

- přesněji je popsán zákaz kouření. Kde v **odst. 1 písmena a)** se **zakazuje kouřit:**

a. na veřejných místech, kterými jsou:

⁴ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

1. veřejnosti volně přístupné uzavřené prostory; např. již se nesmí kouřit na chodbách obytných domů;
2. veřejnosti volně přístupné vnitřní prostory budov státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků;
3. veřejnosti volně přístupné vnitřní prostory zařízení zřízených státem nebo územními samosprávnými celky;
4. veřejnosti volně přístupné vnitřní prostory finančních institucí;
5. dopravní prostředky veřejné silniční a drážní dopravy a městské hromadné dopravy;
6. veřejnosti volně přístupné vnitřní prostory budov související s veřejnou dopravou;
7. kryté nástupiště, přístřešky a čekárny veřejné silniční a drážní dopravy a městské hromadné dopravy;

s výjimkou stavebně oddělených prostor ke kouření vyhrazených a při pobytu osob trvale větraných do prostor mimo budovu.

odst. 1 písmena c) ve vnitřních prostorách nekuřáckých zařízení a ve vnitřních prostorách vyhrazených pro nekuřáky v zařízeních s vyhrazenými prostory,

odst. 1 písmena e) ve vnitřních prostorách zdravotnických zařízení všech typů, s výjimkou uzavřených psychiatrických oddělení nebo jiných zařízení pro léčbu závislostí, ve kterých je dovoleno kouřit pouze v prostorách stavebně oddělených, ke kouření vyhrazených a při pobytu osob trvale větraných do prostor mimo budovu.

odst. 2 Ve vnitřních prostorách budov užívaných státními orgány, orgány územních samosprávných celků, zařízení zřízených státem nebo územním samosprávným celkem poskytujících veřejné služby a finančních institucí včetně jejich zařízení společného stravování jsou osoby pověřené jejich řízením povinny zajistit, aby osoby byly v těchto budovách chráněny před škodami působenými kouřením. Ustanovení odstavce 1 tím není dotčeno.

odst. 3 U vstupu do zařízení společného stravování provozovaného na základě hostinské činnosti je jeho provozovatel povinen viditelně označit, aby byla zajištěna informovanost osob před vstupem do zařízení, zda jde o:

- a) nekuřácké zařízení; musí být označeno grafickou značkou "Kouření zakázáno" – viz obr. č. 1
- b) kuřácké zařízení; musí být označeno grafickou značkou "Kouření povoleno" – viz obr. č. 2
nebo
- c) zařízení s vyhrazenými prostory; musí být označeno grafickou značkou "Stavebně oddělené prostory pro kuřáky a nekuřáky" a zároveň prostory, v nichž je kouření zakázáno, musí být označeny grafickou značkou "Kouření zakázáno" a prostory, v nichž je kouření povoleno, musí být označeny grafickou značkou "Kouření povoleno" - viz obr. č. 3

Vzhled grafických značek je upraven v příloze tohoto zákona. Velikost grafických značek "Kouření zakázáno" a "Kouření povoleno" musí být nejméně 12 cm x 16 cm. Velikost grafické značky "Stavebně oddělené prostory pro kuřáky a nekuřáky" musí být nejméně 16 cm x 24 cm.⁵

Obr. 2.1: Označení míst, kde je kouření zakázáno⁶

⁵ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁶ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Obr. 2.2: Označení míst, kde je kouření povoleno⁷

Obr. 2.3: Označení místa, kde jsou stavebně oddělené prostory pro kuřáky a nekuřáky⁸

⁷ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

odst. 4 Kuřácká zařízení a zařízení s vyhrazenými prostory, v nichž je kouření povoleno, musí mít zajištěné dostatečné větrání podle požadavků stanovených zvláštním právním předpisem. Zařízení s vyhrazenými prostory musí mít prostory, v nichž je kouření povoleno, stavebně odděleny od prostor, v nichž je kouření zakázáno.

§ 9 zákona 305/2009 Sb.

- vztahuje se k novým grafickým značkám a místa, na kterých je kouření zakázáno, je provozovatel povinen označit zjevně viditelnou grafickou značkou „Kouření zakázáno“. Místa vyhrazená pro kuřáky musí provozovatel označit grafickou značkou „Kouření povoleno“.

§ 9a zákona 305/2009 Sb.

- § 9a se nově vkládá, který dává pravomoc obcím v samostatné působnosti, které mohou obecně závaznou vyhláškou dočasně zakázat kouření na veřejně přístupných dětských hřištích, veřejně přístupných sportovištích, nebo ve vnitřních prostorách budov určených pro pořádání sportovních, kulturních a společenských akcí, anebo na sportovních kulturních a společenských akcích, pokud jsou tato místa nebo akce určeny, nebo vyhrazeny osobám mladším 18 let.⁹

2.2 Související právní předpisy zabývající se problematikou kouření v ČR

Kromě zákona č. 305/2009 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami v platném znění, jsou zde i předpisy, které se zabývají problematikou kouření. Mezi tyto předpisy patří:

Vyhláška č. 137/2004 o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných v platném znění

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění

Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů v platném znění

⁹ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 231/2001 Sb., o rozhlasovém a televizním vysílání v platném znění
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 344/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky na tabákové výrobky v platném znění
Vyhláška Ministerstva financí č. 275/2005 Sb., kterou se stanoví postup při zpracování návrhů cen pro konečného spotřebitele u cigaret v platném znění
Zákon č. 353/2003 Sb., (novelizován zákonem č. 217/2005 Sb.) o spotřebních daních v platném znění
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků v platném znění
Vyhláška Ministerstva financí č. 467/2003 Sb., (novelizováno vyhláškou 276/2005 Sb.) o používání tabákových nálepek při značení tabákových výrobků v platném znění
Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v platném znění
Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce v platném znění
Nařízení vlády č. 469/2000 Sb., který stanoví obsahové náplně jednotlivých živností v platném znění¹⁰

Zákaz reklamy na tabákové výrobky v ČR a EU

Za uplynulých deset let nebylo v České republice odvětví, jehož právní úprava by prošla tolika zvraty a obměnami. Tento hektický vývoj by bylo možné snadno zdůvodnit nezkušeností našich legislativců, kdyby stejná situace neprobíhala na úrovni Evropské unie. Právní regulace reklamy na tabákové výrobky prošla v našem státě bouřlivým vývojem.¹¹

Situace v ČR

Vývoj právní úpravy tabákové reklamy v České republice měl zajímavý průběh. Ještě v roce 1992 mohla tabáková reklama běžet zcela neomezeně v televizi a ani k ní nemuselo být přidáno žádné varování. Sice zde již od roku 1989 existoval zákon č. 37/1989 Sb. o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomániemi, ten ale reklamu v televizi nezakazoval. Zákon zakazoval pouze "propagovat požívání alkoholických nápojů, užívání jiných návykových látek a kouření v určených prostorách, prostředcích

¹⁰ *Zákony a legislativa ČR* [online]. 2008 [cit. 2010-08-24]. Česká koalice proti tabáku. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/index.php?stranka=ceska_republika&typ=sablony>.

¹¹ TUHÁČEK, Michal. *Marketing a media* [online]. 2002 [cit. 2010-08-27]. Mam ihned. Dostupné z WWW: <<http://mam.ihned.cz/c1-11114580-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyroby-v-eu-a-u-nas>>.

hromadné dopravy apod.“ Výklady kolem těchto nejasných pojmů ovšem nakonec vedly k tomu, že zákon jako takový byl vůči reklamě zcela neúčinný.

V roce 1991 byl přijat zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, který celkem jasně vyřešil spor o přípustnosti tabákové reklamy v televizním vysílání. Stanovil, že „provozovatelé vysílání jsou povinni zajistit, aby reklamy na tabákové výrobky uváděly údaje o obsahu nikotinu a dehtu v příslušných tabákových výrobcích a byly zakončeny varováním, že kouření je škodlivé“.¹²

V téže roce byl také schválen obchodní zákoník, zcela základní obchodní dokument pro tržní podnikání, který ve vztahu k reklamnímu omezení obsahoval i předpis zabývající se problematikou tzv. nekalé soutěže. Zákonodárci se při tvorbě tohoto předpisu inspirovali zákonem z roku 1927, č. 111/1927 Sb. proti nekalé soutěži. Jako nekalosoutěžní praktiky byly již v počátku minulého století definovány nekalá reklama, nesprávné označování původu zboží či zneužívání podnikových značek.¹³ Poslední zákon, který přijalo Federální shromáždění v závěru roku 1992, byl zákon o ochraně spotřebitele. Je třeba přiznat, že zákon doslova šokoval reklamní průmysl, když stručně stanovil, že „reklama tabákových výrobků se zakazuje“. Tento zákaz však neměl v zákoně dlouhého trvání, protože již po půl roce byl další novelizací ze zákona vyjmut. Novelizované znění zákona o ochraně spotřebitele se soustředilo již pouze na ustanovení, podle kterého každá reklama na tabákové výrobky měla obsahovat upozornění o jejich škodlivosti. Současně přikazoval, že toto upozornění musí být „zřetelné“, a že musí uvádět pouze škodlivost, nikoli údaje odrazující od koupě. Praktický význam zákona o ochraně spotřebitele, který se týká regulace reklamy na tabákové výrobky, byl v právní rovině zanedbatelný, což bylo dáno jednak tím, že žádný orgán státní moci neměl v referátu dohled nad jeho dodržováním, a také tím, že tabáková reklama byla ze zákona po krátké době vyjmuta.¹⁴

V roce 1993 byly vydány dva zákony, které regulovaly obsah reklamního sdělení. Šlo o audiovizuální zákon č. 273/1993 Sb. a zákon č. 303/1993 Sb. o zrušení státního tabákového monopolu a opatřeních s tím souvisejících. Audiovizuální zákon nebyl nijak významný a praktický dopad na reklamní průmysl neměl. Druhý zákon o zrušení tabákového monopolu se pak pokusil o první úplný zákaz tabákové reklamy,

¹² WINTER, Filip. *Strategie* [online]. 14.9. 2009 [cit. 2010-08-29]. Reklamní paragrafy v 90 letech. Dostupné z WWW: <<http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=444217>>.

¹³ HÁJKOVÁ, Kateřina. *Česká obchodní inspekce* [online]. 2003 [cit. 2010-08-29]. Historie ochrany práv kupujících. Dostupné z WWW: <<http://www.coi.cz/cs/ocoi/historie-ochrany-prav-kupujicich.html>>.

¹⁴ TUHÁČEK, Michal. *Marketing a media* [online]. 2002 [cit. 2010-08-27]. Mam ihned. Dostupné z WWW: <<http://mam.ihned.cz/c1-11114580-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyroby-v-eu-a-unas>>.

když stanovil: "Reklama tabákových výrobků není povolena ve sdělovacích prostředcích, na plakátovacích plochách či jiných reklamních zařízeních, v kinech a na veřejných dopravních prostředcích". V podstatě vyčerpávající definici nebylo již možné obejít, avšak zákon současně povolil odklad už sjednané tabákové reklamy až do konce roku 1994. Když měl skutečně tento zákon vstoupit v účinnost, v parlamentu byl už připraven návrh zákona o regulaci reklamy. Tím byl zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon z roku 1995, byť v nutně pozměněné podobě, jehož hlavním cílem nebyla přísnější regulace omezení reklamy oproti minulému stavu, ale stanovit taková pravidla, která byla možná reálně kontrolovat a sankcionovat v praxi, platí dodnes.

Důležitá ustanovení obsahuje § 3 Tabákové výrobky:

1. Reklama tabákových výrobků je v televizním vysílání zakázána a v rozhlasovém vysílání nesmí být zařazena mezi 6. a 22. hodinou.
2. Reklama tabákových výrobků nesmí:
 - a. být zaměřena na nezletilé osoby, zejména užitím prvků, prostředků či akcí, které jsou takovým osobám převážně určené, a nesmí v ní být použito nezletilé osoby.
 - b. nabádat ke kouření, o nabádání se nejedná tehdy, když se v reklamě použije pouze logo, obchodní jméno nebo ochranná známka výrobců tabákových výrobků.
3. Reklama tabákových výrobků musí obsahovat zřetelný text velkým černým písmem na bílém podkladě, zdravotní varování variabilního znění: „Ministr zdravotnictví varuje: kouření způsobuje rakovinu, kouření způsobuje srdeční onemocnění, kouření způsobuje předčasnou úmrtnost ..., a to v rozsahu nejméně deseti procent plochy reklamy.¹⁵

Teprve v únoru 2002 byla přijata velká novela tohoto zákona ponechávající liberální přístup k tabákové reklamě - vzápětí však tato novela byla změněna další novelou s velmi restriktivním přístupem (tato druhá novela nebyla dosud schválena).

¹⁵ ČR, Zákon č. 40/1995 Sb., ze dne 9. února, 1995 o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů

Situace v EU

V Evropské unii probíhal vývoj právní úpravy regulace tabákové reklamy obdobným způsobem jako v našem státě, i když nebyl tolik hektický. Do roku 1998 neexistoval v EU žádný harmonizující předpis, proto si každá země stanovila svá pravidla, jakým způsobem se postaví k tabákové reklamě. Teprve v roce 1998 schválil Evropský parlament a Komise direktivu číslo 98/43/EC z 6. 7. 1998 o "sbližování zákonů, předpisů a administrativních ustanovení členských států souvisejících s reklamou a sponzorováním tabákových výrobků". Tato direktiva byla velmi zákazová a její obsah byl prakticky totožný s tím, co označuji druhou novelou.

Tato novela říkala, že všechny formy reklamy a sponzorování tabákových výrobků jsou ve Společenství zakázány s tím, že členské státy zajistí, aby žádný tabákový výrobek nenesl značkový název, ochrannou značku, emblém nebo jiný výrazný znak jakéhokoli jiného výrobku nebo služby, pokud se tento tabákový výrobek již pod tímto značkovým názvem, ochrannou značkou, emblémem nebo jiným výrazným znakem neprodával před účinností tohoto nařízení. A výjimky stejně jako "druhá novela" připouští direktiva jen pro:

- sdělení určená výhradně pro profesionály v obchodě s tabákem,
- prezentaci tabákových výrobků nabízených k prodeji a označení jejich cen v prodejních místech s tabákem,
- reklamu zaměřenou na kupující v zařízeních specializujících se na prodej tabákových výrobků a na jejich čelních fasádách nebo v případě zařízení prodávajících celou řadu zboží nebo služeb, na místech vyhrazených pro prodej tabákových výrobků,
- prodej publikací obsahujících reklamu na tabákové výrobky, které se vydávají a tisknou ve třetích zemích, pokud tyto publikace nejsou v zásadě určeny pro trh Společenství.¹⁶

Tato "tabáková" direktiva byla na základě žalob čtyř německých výrobců a německé vlády Evropským soudním dvorem v Lucembursku prohlášena za naprosto neplatnou od samého začátku, a proto byla zrušena. Důvodem zrušení ovšem nebyla skutečnost, že by direktiva omezovala reklamu více, než bylo únosné, ale skutečnost, že direktiva byla vydána jako "úřední předpis odstraňující bariéry obchodu", zatímco měla

¹⁶ TUHÁČEK, Michal. *Marketing a media* [online]. 2002 [cit. 2010-08-27]. Mam ihned. Dostupné z WWW: <<http://mam.ihned.cz/c1-11114580-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyroby-v-eu-a-u-nas>>.

být vydána jako „předpis o ochraně zdraví“. V rozsudku se doslova konstatovalo, že "zákonodárny sbor Společenství neměl pravomoc směrnicí přijmout na základě ustanovení týkajících se zřízení vnitřního trhu, svobody zřizování a svobody poskytování služeb". Jak sám rozsudek uvádí, soud vzal v úvahu, že "všeobecný zákaz četných druhů reklamy tabákových výrobků (na plakátech, slunečnicích, popelnících a jiných předmětech používaných v hotelích a v reklamních spotech v kině) v žádném případě nepomáhal usnadňovat obchodování s příslušnými výrobky" – je však třeba konstatovat, že soud by postupoval stejně, i kdyby se jednalo například o reklamu na konzervovanou zeleninu, a že tedy nelze tento rozsudek používat jako argument proti zákazu tabákové reklamy.

V současné době v zemích Evropské unie opět neexistuje žádný harmonizující předpis, takže tabáková reklama je stále upravena v každé zemi odlišně. Zatímco v letech 1989-92 mohly být reklamy na cigarety běžně k vidění na televizní obrazovce, dnes to vypadá, že budou povoleny pouze v prodejnách tabákových výrobků.¹⁷

2.2.1 Kontrola, správní delikty a sankce

Správní delikt je společné označení pro veřejnoprávní delikty, které projednávají správní úřady, tzn. přestupky, jichž se mohou dopustit pouze fyzické osoby, a tzv. jiné správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob. Nepočítají se mezi ně trestné činy, které projednávají soudy.

Sankce neboli pokuta, postih je vynucené odčinění viny, k polepšení viníka nebo k satisfakci prostřednictvím odplaty.¹⁸

Novela č. 305/2009 Sb., přinesla i změny do kontroly, správních deliktů a sankcí. V hlavě VI. § 24 je popsána kontrola, správní delikty a sankce. Kontrolu zajišťují obce v přenesené působnosti, obecní policie, policie ČR a v případě stravovacích služeb orgán ochrany veřejného zdraví. Sankce za správní delikty ukládají orgány, které provádějí kontrolu. Zajištění kontroly a sankcí za správní delikty se řídí podle zvláštních předpisů. Zvláštními právními předpisy může být např. zákon č. 258/2000 Sb., *o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*.

Fyzická nebo právnická osoba se jako provozovatel dopustí správního deliktu, tím, že:

¹⁷ TUHÁČEK, Michal. *Marketing a media* [online]. 2002 [cit. 2010-08-27]. Mam ihned. Dostupné z WWW: <<http://mam.ihned.cz/c1-11114580-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyroby-v-eu-a-u-nas>>.

¹⁸ Iuridictum - *encyklopedie o právu* [online]. GNU Free Documentation License 1.2., 2009 [cit. 2010-11-26]. Správní delikt. Dostupné z WWW: <http://iuridictum.pecina.cz/w/Správní_delikt>.

- a) neprovede značení, které mu je zákonem přikázáno, pokud tak neučiní, bude mu uložena pokuta až 5000 Kč,
- b) povolí kouření na místě, kde je kouření zakázáno zákonem nebo obecně závaznou vyhláškou obce, pokuta se zde pohybuje v rozmezí 5000 – 10 000 Kč,
- c) prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj a to na místech, které nejsou stanovená zákonem,
- d) prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj pomocí prodejního automatu, u něhož nelze vyloučit prodej osobě do 18 let věku nebo pomocí jiné formy, u které není možno ověřit věk kupujícího,
- e) prodá, vyrobí nebo doveze potravinářský výrobek nebo hračku napodobující tvar a vzhled tabákového výrobku nebo tabákové potřeby anebo hračku napodobující tvar a vzhled alkoholického nápoje,
- f) nezajistí prodej tabákových výrobků, tabákových potřeb nebo alkoholických nápojů anebo podávání alkoholických nápojů osobou uvedenou v § 7 odst. 2 v § 11 odst. 3 (Osoba prodávající tabákové výrobky, tabákové potřeby a elektronické cigarety musí být starší 18 let, pokud se nejedná o žáka připravujícího se soustavně na budoucí povolání v oborech hotelnictví a turismu, kuchař-číšník a prodavač),
- g) prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj na akci určené pro osoby mladší 18 let anebo prodá alkoholický nápoj na akci určené pro osoby mladší 18 let,
- h) prodá tabákovou potřebu osobě mladší 18 let,

Za tyto správní delikty může být uložena pokuta ve výši 10 000 – 50 000 Kč.

- i) prodá tabákový výrobek, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj osobě mladší 18 let anebo prodá alkoholický nápoj osobě mladší 18 let.

Zde se pokuta pohybuje v rozmezí 50 000 – 100 000 Kč.¹⁹

2.2.2 Aktivity světové zdravotnické organizace (WHO) a EU v boji proti tabákové epidemii

Narůstající celosvětová spotřeba výroby cigaret, ostatních tabákových výrobků a zejména rychlý vzestup kouření mezi dětmi a adolescenty na celém světě byl hlavním motivem zapojení se Světové zdravotnické organizace v boji proti tabákové epidemii.

¹⁹ ČR, Zákon č.305/2009 Sb. ze dne 24. července 2009, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Světová zdravotnická organizace začala protikuřáckou kampaň tím, že v roce 2001 zveřejnila návrh Rámcové úmluvy o kontrole tabáku, která byla podepsána 21. května 2003. Tato „Rámcová úmluva o kontrole tabáku“ je právně závazným dokumentem Světové zdravotnické organizace a jejím úkolem je vytvoření mezinárodního právního prostředí s cílem zastavení celosvětové tabákové epidemie. Smluvní strany se zde zavázaly, že přijmou účinnou legislativu ve vztahu ke snížení spotřeby tabáku a závislosti na nikotinu. Jakým způsobem dosáhnout požadovaných cílů je specifikováno v jednotlivých člancích úmluvy. Je to například regulace v zákazu reklamy tabákových výrobků, způsobu jejich balení a značení, různá cenová a daňová opatření apod.

Z dokumentu se také dozvíme, že je nezbytná komplexní spolupráce a účast všech zemí při odstraňování všech forem nezákonného obchodu s cigaretami a ostatními tabákovými výrobky včetně pašování, nezákonné výroby a padělání. Mimo jiné se v dokumentu připouští, že vědecké důkazy jednoznačně prokázaly, že spotřeba tabáku a vystavování se tabákovému kouří může způsobit úmrtí, nemoc a invaliditu. Česká republika se k této úmluvě připojila v roce 2003, ale doposud ji neratifikovala.²⁰

Na začátku devadesátých let byla Evropskou unií vydána celá řada směrnic, které se zabývaly problematikou bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Tyto směrnice již řešily problematiku určitého omezení kouření na pracovišti. Především doporučovaly, aby členské státy poskytovaly ochranu před expozicí tabákovému kouří (nazývaného také „nepřímé kouření“ nebo „pasivní kouření“) ve vnitřních prostorách pracovišť, na uzavřených veřejných místech a ve veřejné dopravě. Komise evropských společenství schválila v roce 2007 dokument tzv. „Zelenou knihu“, jejímž cílem bylo vyvolat diskuzi a otevřenou debatu, do níž se zapojí nejen orgány Evropské unie, ale i občanská veřejnost. Na podkladě získaných připomínek se Evropská unie chystá provést důkladnou analýzu výsledků a následně stanovit určitá pravidla, jak nejúčinněji se s problematikou pasivního kouření vypořádat.

V úvodu dokumentu je zdůrazněno, že kouření (nezáleží na tom, zda aktivní či pasivní) je v Evropské unii častou příčinou nadměrné nemocnosti a zvýšené pravděpodobnosti úmrtí. Právě problematice pasivního kouření z hlediska zdravotního, ekonomického a sociálního se věnuje tato „Zelená kniha“. V knize je popsáno, jakou zátěž pro zdraví a s ním spojená zdravotní rizika představuje pro jedince vystavení se

²⁰ *Rámcová úmluva o kontrole tabáku* : dokument Světové zdravotnické organizace. 21. 5 2003. Ženeva : [s.n.], 2003. 22 s. Dostupné z WWW: <<http://www.dokurte.cz/download/FCTC-cesky.pdf>>.

tabákovému kouři.²¹ Na příkladu vybraných evropských zemí jsou porovnány výhody a nevýhody úplného zákazu kouření oproti zakazu kouření s tzv. „výjimkami“. Dá se říci, že ve všech státech EU se projevuje snaha o regulaci kouření, avšak právní úpravy omezující nebo zcela zakazující kouření se v jednotlivých členských státech výrazně liší.²² Objevují se obavy, zda regulace v oblasti kouření nepřinese tabákovému průmyslu ztrátu zisku s následkem snížení počtu zaměstnanců pracujících v tabákovém odvětví. Nezanedbatelné hledisko je i ztráta v daněných příjmech z cigaret, pokud by došlo k výraznému snížení počtu aktivních kuřáků. Zde je třeba poznamenat, že právě v České republice přináší zdanění cigaret do státního rozpočtu významné příjmy.

V úvahu přichází i zamyšlení nad dopadem zákazu kouření v prostorách restaurací a hostinců v oblasti pohostinství. V zemích (např. Irsko, Norsko), které zavedly opatření ve prospěch prostředí bez kouře, však žádný negativní dopad na zaměstnanost ani příjmy z tohoto odvětví neprokázaly.²³

²¹ Zelená kniha, *K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*: materiál Komise evropských společenství ze dne 30.1 2007. Brusel : [s.n.], 2007. 31 s. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2007/com2007_0027cs01.pdf>.

²² HRUBÝ, Karel. *Zákaz kouření, jeho právní úprava a vývoj* [online]. [s.l.], 2008. 42 s. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích.

²³ Zelená kniha, *K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*: materiál Komise evropských společenství ze dne 30.1 2007. Brusel : [s.n.], 2007. 31 s. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2007/com2007_0027cs01.pdf>.

3 PROBLEMATIKA KOUŘENÍ V PRACOVNÍM PROCESU

Kouření v pracovním prostředí znamená pro zaměstnavatele velkou finanční ztrátu, jakou si často ani neuvědomují. Modelový příklad: Pokud zaměstnanec odchází kouřit až pětkrát během své pracovní doby a kouřením pak pokaždé tráví 5 minut, pak se bavíme o 25 minutách z pracovní doby, kdy takový člověk neodvádí práci pro svého zaměstnavatele. Průměrná hrubá mzda v České republice je 23 542 Kč za měsíc, pokud vezmeme v úvahu výše zmiňovanou kalkulaci času stráveného kouřením, stojí firmu jeden zaměstnanec – kuřák až 14 714 Kč ročně. Zaměstnanci kuřáci nejen že takto „okrádají“ firmu o peníze, ale navíc jejich produktivita práce se tím snižuje a nemocenské výlohy jsou vyšší v porovnání se zaměstnancem nekuřákem.²⁴

3.1 Zákaz kouření v práci

Rámcová směrnice č. 89/391/EHS o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci sice výslovně o tabákovém kouři nehovoří, ale vztahuje se na všechna zdravotní a bezpečnostní rizika pracovníků. Vyžaduje, aby každý zaměstnavatel provedl na pracovišti posouzení rizik ve vztahu k prováděné činnosti a zavedl odpovídající opatření, která jim budou předcházet. Směrnice o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti č. 89/654/EHS určuje, jako jedno z konkrétních rizik, minimální požadavky na zajištění ochrany pracovníků před tabákovým kouřem v pracovním prostředí. Požaduje, aby zaměstnavatelé zajistili na uzavřených pracovištích větrání i dostatek čerstvého vzduchu a aby nekuřáky chránili před negativním vlivem způsobeným tabákovým kouřem na sociálních zařízeních a místech určených pro odpočinek.

V minulosti (až do roku 1989), byl v ČR zákaz kouření upraven pouze v oborových normách, které upravovaly zákaz kouření v různých provozovnách kvůli bezpečnosti práci a ochraně zdraví. Zákaz kouření v práci upravoval zákon č. 37/1989 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*, pokud v důsledku kouření mohlo dojít k bezprostřednímu ohrožení života, zdraví nebo majetku. Jedním z dalších

²⁴ MALÝ, Zdeněk; STŘELEČ, Jiří. *Www.vlastnicesta.cz* [online]. c2006-2009 [cit. 2010-08-02]. Kolik stojí zaměstnavatele kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.vlastnicesta.cz/akademie/kvalita-system-kvality-iso/kolik-stoji-zamestnavatele-koureni/>>.

zákonů upravujících zákaz kouření byl Zákoník práce č. 65/1965 Sb., který ukládal zákaz kouření v kontrolovaném pásmu.

V dnešní době upravuje zákaz kouření souběžně s problematikou alkoholismu a jiné toxikománie zákoník práce č. 262/2006 Sb., který zaměstnancům ukládá (mimo jiné) povinnosti dle § 106 odst. 4 písmena e) *“nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele a nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci“*.²⁵

V případě, že na pracovišti budou pracovat tři kuřáci a jeden nekuřák, či naopak, nelze situaci řešit pouze dohodou, že kouření bude tolerováno. Zaměstnavatel za těchto podmínek musí zabezpečit, aby na příslušném pracovišti pracovali jen kuřáci, a pokud tak nemůže učinit, platí na tomto pracovišti automatický zákaz kouření, aniž by jej zaměstnavatel musel zvlášť stanovovat. Zaměstnavatel je povinen podle § 103 ods. 1 písmena l) zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích stanoveného zvláštními právními předpisy (379/2009 Sb.). Dalšími právními předpisy jsou například ty, které se vztahují k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při výrobě a zpracování výbušnin a o odborné způsobilosti pracovníků pro tuto činnost, ve znění pozdějších předpisů.²⁶

Na některých pracovištích je zaměstnavatel povinen zajistit dodržování zákazu kouření bez ohledu na to, zda jsou (anebo nejsou) účinkům kouření vystaveni také nekuřáci. Toto je obsaženo ve vyhlášce č. 327/1992 Sb., k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při výrobě a zpracování výbušnin a o odborné způsobilosti pracovníků pro tuto činnost. Tato vyhláška říká v § 15, že kouření je dovoleno jen v místnostech nebo místech k tomu určených, zřetelně označených a vyhrazených organizací. Tyto místnosti a místa musí být bezpečně odděleny od prostorů, kde hrozí nebezpečí výbuchu nebo požáru a musí být vybaveny popelníky. Podle právních předpisů není přitom zaměstnavatel povinen zřizovat kuřárny nebo

²⁵ ČR. Zákon č. 262/2006 Sb., 21. dubna, v platném znění, *zákoník práce*

²⁶ FETTER, Richard W. Měšec.cz [online]. 20.11.2008 [cit. 2010-08-27]. *Zákaz kouření na pracovišti – Může zaměstnavatel ukládat kuřákům pokuty?*. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zakaz-koureni-na-pracovisti/>>.

kuřácké koutky. Tato povinnost byla dříve upravena ve směrnici ministerstva zdravotnictví, ale byla zrušena vyhláškou č. 327/1992 Sb. dle platných předpisů.²⁷

Zaměstnavatel má povinnost činit opatření předcházející újmám na zdraví a životech zaměstnanců. Přijímá-li zaměstnavatel do pracovního poměru nového zaměstnance, je povinen podle zákona č. 262/2006 Sb. zákoník práce, § 35 odst. 2 ho seznámit s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které je zaměstnanec povinen dodržovat. Toto školení musí být u pracovníka aktualizováno vždy při přijetí zaměstnance, při jeho převedení, přeložení nebo změně pracovních podmínek, změně pracovního prostředí, zavedení nebo změně pracovních prostředků, technologie a pracovních postupů. O informacích a pokynech je zaměstnavatel povinen vést dokumentaci.

3.2 Pracovně právní sankce

Pokud zaměstnanec poruší zákaz kouření, dopustí se tak porušení svých pracovních povinností. Jaká sankce mu bude uložena, záleží na intenzitě porušení povinností. U každého porušení pracovněprávních povinností se přihlíží ke konkrétním okolnostem. Například jinak se bude posuzovat zákaz kouření, který poruší zaměstnanec na ředitelství, nebo pracovník v lakovně nebo zaměstnanec při práci s výbušninami. Zaměstnavatel však nesmí zaměstnanci (ve smyslu ust. § 13 odst. 2 písm. f) zákoníku práce za porušení povinností vyplývající mu z pracovněprávního vztahu) ukládat peněžní postihy, ani je od něho požadovat, tedy ani mu nesmí ukládat pokuty za porušování zákazu kouření.²⁸ V případě, že se zaměstnanec opakovaně dopouští porušení zákazu kouření nebo ohrožuje-li bezpečnost kouřením při výkonu práce, může zaměstnavatel dát zaměstnanci v krajním případě výpověď pro opakované porušení pracovní kázně.²⁹

3.3 Závislost a zdravotní rizika kouření

Závislost na nikotinu vzniká velmi rychle. Existuje názor, že tato závislost je návykovější než závislost na heroinu. Tato droga, obsažená v tabáku, působí podobným

²⁷ FETTER, Richard W. *Měšec.cz* [online]. 20.11.2008 [cit. 2010-08-27]. *Zákaz kouření na pracovišti – Může zaměstnavatel ukládat kuřákům pokuty?*. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zakaz-koureni-na-pracovisti/>>.

²⁸ FETTER, Richard W. *Měšec* [online]. 2008 [cit. 2010-08-27]. *Zákaz kouření na pracovišti*. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zakaz-koureni-na-pracovisti/>>.

²⁹ *Bezplatná právní poradna* [online]. 2010 [cit. 2010-08-27]. *Kouření na pracovišti*. Dostupné z WWW: <<http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/pracovni-pravo/bezpecnost-ochrana-zdravi-pri-praci/186-koureni-na-pracovisti-prava-nekuraka-na-kurackem-pracovisti.html>>.

mechanizmem jako ostatní drogy. Při kouření dochází v mozku k uvolňování dopaminu, což u kuřáka vyvolává příjemné pocity. Jenže mozek, který si na pravidelnou dávku drogy brzo navykne, vyžaduje tuto dávku pravidelně. V opačném případě se začnou projevovat abstinenci příznaky. Takto se postupně vytváří tolerance k dávce drogy a kuřák, aby dosahoval příjemného pocitu, musí postupně navyšovat dávky přijímaného nikotinu. V konečném důsledku již kuřák nekouří za účelem dosažení příjemného pocitu, ale aby neprožíval abstinenci příznaky.³⁰

Příznaky závislosti

Obecně můžeme říci, že člověk je závislý na nikotinu, jestliže u něho můžeme v průběhu jednoho roku vysledovat aspoň 3 ze 7 následujících příznaků:

- zvyšování počtu vykouřených cigaret,
- výskyt abstinenci příznaků po jejich vysazení,
- potíže s kontrolou dávek,
- dlouhodobá neúspěšná snaha o kontrolu užívání,
- trávení velkého množství času při zotavování se z jejich účinků,
- zanedbávání rodiny, pracovních a sociálních aktivit,
- kouření i přes povědomí o škodlivosti nikotinu.

Uvádí se, že polovina kuřáků zemře na následky kouření, a to v průměru o 10 až 15 let dříve, než kdyby nekouřili. Je diskutabilní, jaký vliv má kouření na délku života. Asi každý zná někoho ze svého okolí, kdo kouřil a přitom se dožil vysokého věku. Jako příklad se uvádí sir Winston Churchill, který kouřil celý život a přitom se dožil devadesátky. Kuřák, který se dožije vysokého věku, má pravděpodobně vlohami podmíněnou nižší vnímavost vůči škodlivinám obsaženým v tabákovém kouři.³¹

Další roli samozřejmě hraje i životospráva, fyzická kondice daného jedince a jeho zdravotní stav. Faktory životosprávy ovlivnit lze, genetické vlohy k závažným onemocněním však nikoli.³² Pokud tedy kuřák není schopen s kouřením přestat, měl by

³⁰ *Jak vzniká závislost* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/jak-vznika-zavislost>>. ISSN 1803-8204.

³¹ *Kouření zkracuje život* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. *Odvykání kouření*. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/koureni-zkracuje-zivot-i-kdyz-kuraci-casto-tvrdi-opak-408>>. ISSN 1803-8204.

³² *Odvykání kouření* [online]. 2010 [cit. 2010-08-29]. Kouření zkracuje život. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/koureni-zkracuje-zivot-i-kdyz-kuraci-casto-tvrdi-opak-408>>. ISSN 1803-8204.

se snažit vyloučit další rizikové faktory. Nikdo z nás totiž netuší, jaké vlohy dostal při narození do vínku.

Typologie kuřáků

Od roku 1982 se v různých obměnách objevují v tisku klasifikace kuřáků podle Schmidta. Podle této klasifikace rozdělujeme kuřáky do následujících kategorií:³³

Příležitostný kuřák

- kouří pouze občas na základě svých kuřáckých zvyklostí
- necítí neustálou potřebu kouřit, ale pokud se objeví, uspokojí ji
- pokud nekouří, nepůsobí mu to žádné komplikace

Návykový kuřák

- kouří ze zvyku
- není u něho ještě vyvinuta psychická závislost

Kuřák s psychickou závislostí

- do této skupiny spadá tzv. kuřák z požitku
- v popředí jeho závislosti stojí požitek z vůně kouře, chuť na cigaretu a kuřácký rituál
- lze sem zařadit i ty kuřáky, kteří jsou motivováni prožíváním uklidněním, uvolněním a odstraněním pocitu prázdnoty

Kuřák s psychickou a fyzickou závislostí

- zde hrají hlavní roli farmakodynamické účinky nikotinu, které kuřák vyhledává pro své emoční i tělesné prožitky
- v případě abstinence kouření ho na tělesnou závislost upozorňuje bušení srdce, návaly pocení, třes a neklid

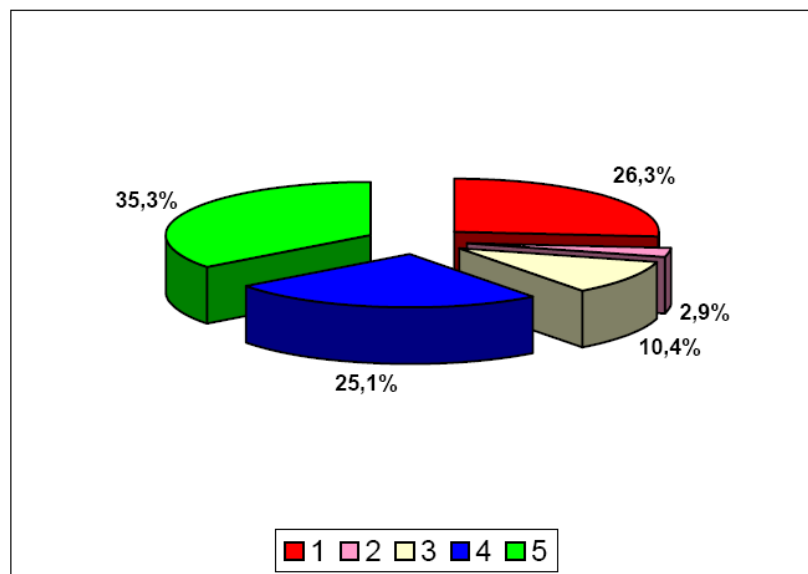
Výsledky průzkumu závislosti kouření mezi občany České Republiky

V roce 2009 provedl Statní Zdravotní ústav průzkum mezi populací v České republice ve věku 15-64 let. Z tohoto průzkumu vyšla následující data: 26,3% občanů

³³ *Typologie kuřáků* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/typologie-kuraku>>. ISSN 1803-8204.

České republiky jsou pravidelní kuřáci a 2,9% nepravidelní. 25,1% dotázaných uvedlo, že v životě cigaretu vyzkoušely a 10,4% tvořili bývalí kuřáci. Pouze 35,3% dotázaných uvedlo, že v životě cigaretu nezkusilo.³⁴ Tyto údaje jsou vyjádřeny níže v grafu.

Graf 3.1: Přehled závislosti kouření v populaci ČR³⁵

Legenda:

1) kuřák kouřící nejméně 1 cigaretu denně; 2) kuřák kouřící méně než 1 cigaretu denně; 3) bývalý kuřák, který v životě vykouřil více než 100 cigaret, ale v současné době nekouří; 4) nekuřák, i když kdysi zkoušel kouřit (bylo to méně než-li 100 cigaret v životě); 5) nekuřák, který nikdy nekouřil;

Jak přestat kouřit

V posledních letech začíná být módním trendem nekouřit. Významnou roli v tomto případě je vedení zdravého životního stylu, který zaujímá v dnešní společnosti významné místo. Nesmíme zapomenout také na poměrně silnou kampaň proti kuřákům, která se vede ve světě a je většinou podpořena protikuřáckým zákonodárstvím.

³⁴ SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; CSÉMY, Ladislav, Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav. [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW:

<<http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/koureni/Zprava2009DEF.pdf>>.

³⁵ SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; SSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav. Vývoj prevalence [online]. 2010 [cit. 2011-03-19]. Dostupné z WWW:

<<http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/koureni/Zprava2009DEF.pdf>>.

Přestat kouřit ovšem není jednoduché. Kuřácká závislost je jedním z nejobtížněji odstranitelných návyků a ne každý jedinec má dostatečně silnou vůli na to, aby svůj nikotinový návyk překonal. Dnešní doba naštěstí poskytuje kuřákům dost možností a způsobů odvykání. Asi největším problémem kuřáka, pokud se rozhodne odnaučit kouřit, je jeho psychická závislost nikoliv na samotné cigaretě, ale na rituálu spojeném s kouřením. Ať už se jedná o pití kávy nebo alkoholu, u kterých si kuřák automaticky zapaluje cigaretu, nebo o cigaretu zapálenou při čekání na dopravní prostředek apod. Ředitelka České koalice proti tabáku p. Kateřina Langrová doporučuje lidem, kteří se chtějí odnaučit kouřit, mít pro tento případ a určité situace vymyšlený náhradní program. Navrhuje třeba nahradit cigaretu po jídle sklenicí vody. Samozřejmě je důležité, abychom si v souvislosti s odvykáním stanovili určitá startovací pravidla a způsoby, jakými budeme určité situace řešit.³⁶

Při odvykání kouření platí tyto zásady:

- příprava na stav, že vzniknou stresové situace
- pokud nastanou, je třeba naučit se pracovat s dechem, někdy stačí i opakovaný hluboký nádech a výdech
- cigaretu v tomto případě zaměnit za žvýkačku nebo bonbon
- změnit zažité návyky, při kterých automaticky saháte po cigaretě
- kouření se pokusíme nahradit sportovní aktivitou
- odstraníme z bytu popelníky, zapalovač
- místo manipulace s cigaretou kreslete po papíře, hrajte si s tužkou nebo jinými předměty
- seznámte se s náhradní nikotinovou léčbou
- připravte se na abstinenční příznaky při odvykání kouření

Abstinenční příznaky při odvykání kouření

Abstinenční syndrom je tvořen kombinací příznaků, které se objevují při úplném nebo částečném vysazení látky, která byla dlouhodobě užívána. Pramení z narušení vnitřního prostředí organismu, které je již na dané látce závislé. Podílí se na něm

³⁶ *Situace s cigaretou* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/situace-s-cigaretou>>. ISSN 1803-8204.

vysazení pravidelných dávek drogy, předchozí předávkování a vyčerpání rezerv organismu.³⁷

Příznaky abstinenčního syndromu, které se při odvykání kouření objevují, jsou u každého kuřáka rozdílné. Při vysazení cigaret se v mozku kuřáka začínají bouřit tzv. „hladové nikotinové receptory“, které si v průběhu procesu kouření zvykly na pravidelný přísun drogy nikotinu. Pokud jim přísun drogy snížíme nebo úplně zastavíme, dochází k abstinenčním příznakům, které způsobují nelibé pocity.

Nejznámější příznaky abstinenčního syndromu jsou:

- nezvladatelná chuť na cigaretu
- špatná nálada, deprese
- podrážděnost, zlost, frustrace
- úzkost
- nespavost
- neschopnost soustředění
- neschopnost odpočívat
- zvýšená chuť k jídlu
- bolesti hlavy
- závratě
- pokles krevního tlaku a tepové frekvence
- pokles schopnosti zvládat stresové a jiné zátěžové situace

Výše zmiňované abstinenční příznaky se objevují u kuřáků řádově již po několika hodinách. Bylo vypořádáno, že celková doba trvání abstinenčních příznaků se pohybuje v rozmezí 3 týdny až 3 měsíce. Z toho důvodu je při odvykací kúře velmi důležité, dodržet předepsanou délku léčby – což jsou minimálně 3 měsíce.³⁸

Novinky v odvykací léčbě

První cigarety se vyráběly bez tabákového filtru. V souvislosti s opatřením cigarety tabákovým filtrem, který má za úkol snížit pronikání škodlivých látek do těla, se však začal u mnoha kuřáků zvyšovat počet vykouřených cigaret. Tato skutečnost má

³⁷ *Abstinenční příznaky* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/abstinenncni-priznaky>>. ISSN 1803-8204.

³⁸ *Abstinenční příznaky* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/abstinenncni-priznaky>>. ISSN 1803-8204.

souvislost s menším množstvím nikotinu, které se přes filtr dostane do těla. Proto čínští vědci v souvislosti s léčbou tabákové závislosti vyvinuli po 20 letech výzkumu speciální čajový filtr, kterým nahradili u tabákových výrobků současný filtr.³⁹ Součástí čajového filtru je látka teanin, která se při kouření dostane z cigarety přes plíce do krve a následně do mozku. V mozku pak svým působením omezuje další potřebu přijímat nikotin. Bylo prokázáno, že vlivem teaninu se do kuřákovy těla dostává méně rakovinotvorných látek z tabákového kouře a spotřeba vykouřených cigaret s použitým čajovým filtrem klesla po dvou měsících až o 56,5 %.

Další novinkou na trhu na podporu odvykání kouření je lék CHAMPIX, který účinkuje na jiném principu než dosavadní náhražky nikotinu. Champix je lékem na předpis a doporučená délka terapie je 12 týdnů. Obsahuje účinnou látku vareniklin, která zablokuje nikotinu přístup k receptorům v mozku a tím dokáže potlačit příjemný pocit z kouření cigarety. Tento lék dokáže také zmírňovat abstinenci příznaky tím, že aktivuje uvolnění menšího množství dopaminu ve srovnání s nikotinem⁴⁰.

Nemoci a úmrtnost

Aktivní kouření

Aktivní kouření je přímá inhalace tabákového kouře ústy z cigaret, dýmky, či jiného zařízení určeného ke kouření.

Kouření má na svědomí mnoho zdravotních rizik, která si lidé vůbec neuvědomují. Kouření je nejen velmi nákladné, ale především má dopad na délku života kuřáků. Ti si život zkracují v průměru až o 10 let, které by mohli prožít se svojí rodinou a vést tak nerušený život.

V dnešní době zemře na následky kouření na celé Zemi 4 800 000 lidí ročně a toto číslo se neustále zvyšuje. V České republice zemře ročně celkem 100 000 lidí, z tohoto čísla na následky nemocí způsobených kouřením přibližně 18 000 lidí, čili každý pátý člověk (viz. graf).⁴¹ Do roku 2030 se předpokládá, že tabák bude mít na svědomí 10 milionů úmrtí za rok. Dříve kouření patřilo mezi lidi s vysokými příjmy, kdy dvě ze tří úmrtí souvisejících s kouřením se odehrála buď v některé zemi

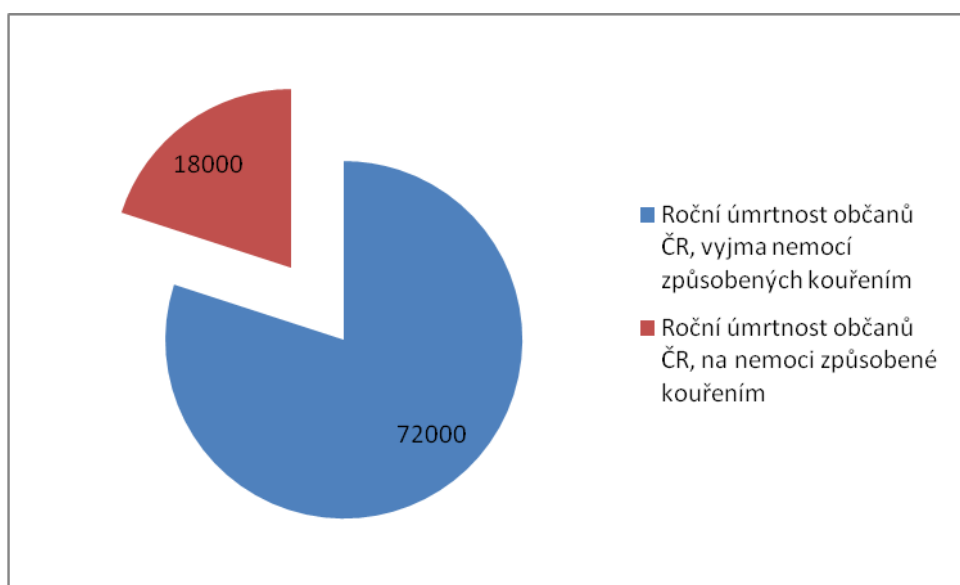
³⁹ Čajový filtr: další šance při odvykání kouření! [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/cajovy-filtr-dalsi-sance-pri-odvykani-koureni-403>>. ISSN 1803-8204.

⁴⁰ Pomocník ve vašem boji [online]. 2007 [cit. 2010-08-23]. Drogový informační server. Dostupné z WWW: <http://www.drogy.net/clanek/pomocnik-ve-vasem-boji_2007_06_08.html>.

⁴¹ Výdaje za kouření v čase, ceny cigaret, kouření a peníze [online]. c2003-2010 [cit. 2010-08-02]. kurakovaplice. Dostupné z WWW: <http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/vydaje-za-cigarety-ceny-cigaret.html>.

s vysokými příjmy, nebo v bývalých socialistických zemích východní Evropy a střední Asie. Do budoucna se odhaduje, že sedm z každých deseti těchto úmrtí, se bude týkat lidí s nízkými a středními příjmy.⁴² Kouření si bere svou daň pomalu ale jistě, kdy nemoci spojené s kouřením se mohou vyvíjet po desítky let. Kuřáci, kteří se domnívají, že vykouřením několika málo cigaret denně svému zdraví neuškodí, jsou však na omylu. K tomuto závěru došli norští vědci, kteří zjistili, že není velký rozdíl v následcích kouření u silných či lehkých kuřáků.⁴³

Graf 3.2: Úmrtnost občanů v ČR⁴⁴

Onemocnění spojená s kouřením:

- rakovina plic
- kardiovaskulární onemocnění (mozkové cévní příhody)
- onemocnění dýchacích cest
- onemocnění gastrointestinálního traktu (nádorové onemocnění úst, vředová choroba žaludku) onemocnění reprodukčního systému a další.

⁴² SOVINOVÁ, Hana. *Jak zvládnout kuřáckou epidemii: Vlády a ekonomika kontroly tabáku*. 1. Praha : Státní zdravotní ústav, 2004. 98 s. ISBN 80-7071-234-1.

⁴³ dokurte [online]. 23.9 2005 [cit. 2010-08-02]. *Kouřit málo či hodně je stejně nebezpečné*. Dostupné z www: <http://www.dokurte.cz/?stranka=nemoci_zpusobene_kourenim&typ=clanky&vypsati=1283>.

⁴⁴ vlastní zdroj

Pasivní kouření

Pasivní kouření, neboli nepřímé kouření, je mnohdy nedobrovolná inhalace zbytkového tabákového kouře, který je uvolňován při hoření tabáku a vydechování kouře kuřáky.

Kouření má velmi negativní vliv nejen na zdraví kuřáka, ale především se začalo uvažovat o negativním dopadu na zdraví nekuřáka, který je nucen vdechovat škodlivé látky nejen z doutnající cigarety, ale i z kouře vydechnutého samotným kuřákem. Během procesu hoření se spolu s kouřem dostává do vzduchu více než 5000 agresivních chemikálií, mezi nimiž nechybí ani množství zplodin s karcinogenními účinky a mutageny (látky, které narušují genetickou informaci). V zakouřených místnostech byl rovněž prokázán výskyt radioaktivního polonia.⁴⁵

Málokdo si uvědomuje, že i krátký pobyt v zakouřeném prostředí představuje určité zdravotní riziko a to zejména pro děti. Statistiky uvádějí, že vlivem tzv. pasivního kouření zemře ročně v České republice přibližně 3.000 lidí. Studie prokázaly, že i jen krátkodobé vystavení pasivnímu kouření má vliv na ischemickou chorobu srdeční, která se může projevit jako infarkt myokardu, angína pectoris nebo náhlé úmrtí. Dále pasivní kouření zvyšuje riziko vzniku cévních mozkových příhod, a to, až o 82 %.

Zdravotní rizika spojená s pasivním kouřením:

- rakovina plic
- rakovina nosních dutin
- astmatické záchvaty
- infekce dýchacího systému zejména u dětí
- alergická onemocnění
- rakovina plic
- zvýšené riziko zápalu plic a zánětu středního ucha
- riziko samovolného potratu
- vystavení dítěte po narození účinkům pasivního kouření zvyšuje riziko syndromu náhlého úmrtí kojence⁴⁶

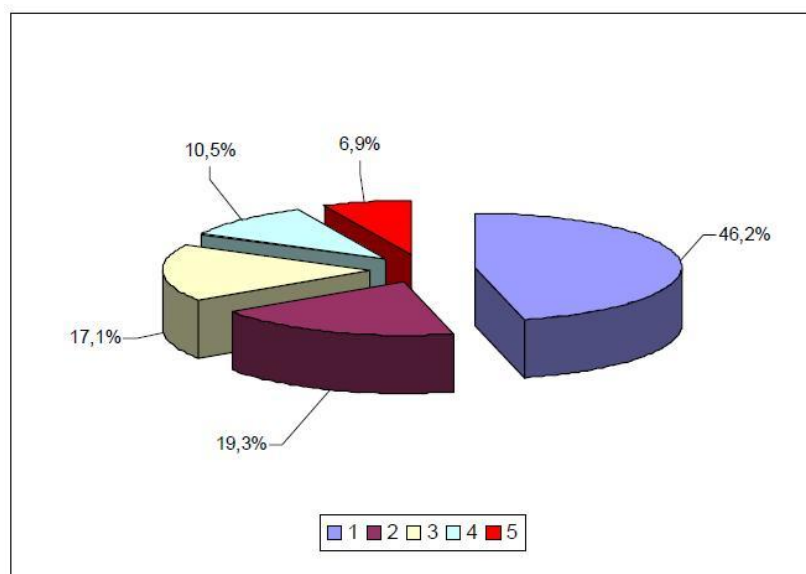
⁴⁵ MULLEROVÁ, Pavla. *Mladá žena* [online]. 28.5.2009 [cit. 2010-08-29]. Cigareta pro nekuřáka. Dostupné z WWW: <<http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=424046>>.

⁴⁶ Sněmovní tisk č. 142/5, návrh na vydání zákona ze dne 7.2.2007, kterým se mění zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č.225/2006 Sb.

Zdravotní obtíže kuřáků související s kouřením

Státní zdravotní ústav provedl v roce 2008 průzkum, ve kterém zkoumal i mimo jiné zdravotní obtíže, které kuřáci v souvislosti s kouřením pociťují. Je však potřebné zdůraznit, že jde o subjektivně pociťované obtíže, o kterých se kuřáci domnívají, že s jejich kouřením souvisejí. Z analýzy odpovědí vyplynulo: 46,2 % kuřáků nemá zdravotní obtíže, 27,6 % dává své zdravotní potíže do souvislosti s kouřením a 10,5 % zdravotní potíže znepokojují.⁴⁷

Graf 3.3: Zdravotní obtíže kuřáků související s kouřením⁴⁸

Legenda:

1 - ne, nemám žádné zdravotní obtíže; 2) ne, nemám zdravotní obtíže, které by mohly souviset s kouřením; 3) ano, ale není to nic závažného; 4) ano, trochu mě to znepokojuje; 5) nevím, neuvažoval (a) jsem o tom

Mýty o „pozitivním účinku“ kouření

V souvislosti s kouřením panuje mnoho mýtů a diskutabilních témat. Zejména kuřáci, kteří se snaží za každou cenu zdůvodnit, proč s touto závislostí není nutné skoncovat, velmi často oponují následujícími argumenty:⁴⁹

⁴⁷ SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; CSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav [online]. 2009, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW:

<http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/zavislosti/koureni/Koureni2008_DEF_feb010.pdf>.

⁴⁸ SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; CSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav [online]. 2009, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW:

<http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/zavislosti/koureni/Koureni2008_DEF_feb010.pdf>.

1. Kouření napomáhá v boji proti stresu

Toto tvrzení se sice zakládá na pravdě, ale právě pouze u kuřáků, u kterých stresová situace nastává pouze jako projev abstinenčního syndromu. Nervozita, neklid a stres v tomto případě vznikají snížením hladiny nikotinu v těle, což povzbudí chuť na cigaretu. Stres pro kuřáka končí ve chvíli, kdy si cigaretu, nebo jiný tabákový výrobek zapálí.

2. Kuřáci jsou více společensky zaměřeni a lépe zapadají do party

V tomto případě kuřáci rádi tvrdí, že mají mnohem lepší společenské kontakty právě díky tomu, že v době tzv. „kuřácké pauzy“ navazují kontakty s dalšími lidmi (kuřáky). To ovšem neznamená, že nekuřák je v tomto případě znevýhodněn, protože se dá oponovat, že právě díky tomu, že kuřák často uprostřed debaty je nucen opustit společnost z důvodu zapálení si cigarety, přichází o mnoho důležitých informací a mnohdy i kontaktů. Naopak nekuřák je zvýhodněn v tom smyslu, že si nezávisle sám může rozhodovat, kdy a kde bude s kým komunikovat a nemusí se podřizovat kuřácké závislosti.

3. Kuřáci nemívají problémy s váhou

Na pravdě se nezakládá ani tvrzení, že kuřáci nemívají problémy s nadváhou. I pro kuřáky totiž platí, že pokud se budou přejídat a nezdravě stravovat, problémům s nadváhou se nevyhnou. Je pouze známo, že kouření urychluje peristaltiku střev, v důsledku čehož se potrava dostává rychleji z těla ven. Negativním důsledkem ale je, že tímto zrychleným vylučováním potravy tělo nedokáže potravu důkladně zpracovat a vstřebat z ní důležité vitamíny a živiny. Mnoho kuřáků má proto zhoršenou kvalitu kůže, vlasů a samozřejmě i horší funkci organismu.

4. Kouření zlepšuje soustředění

Známou skutečností je, že navýšením hladiny nikotinu v těle dochází k dočasnému nabuzení činnosti organismu a tím i navýšení schopnosti koncentrace. Avšak v závislosti na postupně klesající hladině nikotinu v těle dochází k útlumu organismu a naopak koncentrace postupně klesá. Kuřákovi nezbývá, než opětovně zvýšit soustředění následným zapálením cigarety a tímto neustálým rituálem se obírá

⁴⁹ *Bez cigaret : Česká koalice proti tabáku* [online]. 2010 [cit. 2010-08-27]. Výhody kouření. Dostupné z [www: <http://www.bezcigaret.cz/vyhody-koureni>](http://www.bezcigaret.cz/vyhody-koureni).

o svoji psychickou pohodu. Postupem času tak může v závislosti na kouření dojít až k vážnému narušení nervové soustavy. Každý kuřák to sice bude vnímat poněkud jinak, ale zpravidla jen obelhává sám sebe.

3.4 Kouření a pracovní prostředí – program Nekuřácký podnik

Co je to program Nekuřácký podnik? Nekuřácký podnik je program, který je určen podnikům, které se rozhodly zavést na pracovišti nekuřácké pracovní prostředí. Bylo dokázáno, že programy, které byly zaměřeny na prevenci kouření u zaměstnanců jednoho pracoviště nebo podniku, mají větší šanci, dosáhnout lepších výsledků, než programy, které byly anonymně zaměřeny na jedince. Hlavním mottem tohoto programu je: *“Nekuřácké pracovní prostředí šetří životy, čas a peníze“*.⁵⁰ Program je zaměřen na boj proti kouření, nikoliv proti kuřákům.

Obr. 3.1: Logo programu nekuřácký podnik⁵¹

První dobré výsledky s tímto programem dosáhli již začátkem 80. let ve Spojených státech amerických, kde se zaměřili především na podniky s menším počtem zaměstnanců. Tyto kurzy odvykání kouření byly bezplatné a mohli se jich zúčastnit i členové rodiny. V současné době již není raritou setkat se ve vyspělých státech se

⁵⁰ *Kouřit málo či hodně je stejně nebezpečné.* [online]. 23.9 2005 [cit. 2010-08-02]. *dokuřte*. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.

⁵¹ *Kouřit málo či hodně je stejně nebezpečné.* [online]. 23.9 2005 [cit. 2010-08-02]. *dokuřte*. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.

zaváděním nekuřáckých pracovišť. Naopak, tyto programy jsou často podporovány státem nebo soukromými subjekty, jako jsou např. pojišťovny. Příkladem může být i Velká Británie, kde v roce 1995 mělo 86 % společností a organizací vypracováno plán kontroly kouření. Vytváření nekuřáckých pracovišť má také nezanedbatelný ekonomický dopad, což motivuje zaměstnavatele, aby tento program podporovali. Odhaduje se, že pokud by všechna pracoviště byla nekuřácká, počet kuřáků by klesl asi o 10 %. Kromě ekonomických důvodů se stává nekouření na pracovišti a nekuřácké pracoviště také záležitostí *firemní image*.

Co se týče České republiky, většina programů z této sféry probíhá zatím jen poměrně krátkou dobu, a proto je problematické vyhodnocení jejich úspěšnosti. Dá se říci, že teprve vstupem do EU začala mít řada legislativních opatření v tomto směru podporu. Důležitým mezníkem je zde právě připojení ČR v červnu 2003 k Rámcové úmluvě o kontrole tabáku, jak již bylo dříve zmíněno.⁵²

Jediným zdrojem dat pro ČR, ze kterého se dá v oblasti problematiky kouření na pracovišti vycházet, je výzkum, který v polovině roku 2003 provedla Česká koalice proti tabáku.

Z tohoto výzkumu vyplynuly následující závěry:

- čtyři pracující z deseti jsou kuřáci, z nichž pětina vykouří více než jednu krabičku denně
- v práci nekouří jen 6 % kuřáků, většina si zapálí do deseti cigaret a pětina více než půl krabičky denně
- minimálně čtvrtina kuřáků prohlašuje, že by chtěla s kouřením přestat nebo ho omezit
- kouření je pro většinu z nich (65 %) automatický zvyk, povětšinou spojený s nějakým rituálem (nejčastěji s konzumací jídla a pití)
- čím silnější je daný zaměstnanec- kuřák, tím častěji se z něho stává na pracovišti problémový člověk, i když on sám to tak nevnímá
- k nekuřákům se hlásí 55 % ekonomicky aktivních mužů a 66 % žen převážně z profesí, které jsou založeny na duševní práci

⁵² *Dokurte* : Česká koalice proti tabáku & EMC, a.s. [online]. 2005 [cit. 2010-08-27]. Program nekuřácký podnik. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.

- kouření se mnohdy podepisuje na atmosféře ve firmě, neboť při benevolenci zaměstnavatele vůči zákazům kouření může dojít ke konfliktům mezi kuřáky a nekuřáky
- nekuřáci jsou vůči kuřákům zaujati, vytýkají jim, že jim upírají právo na zdravé životní prostředí, ohrožují je na zdraví a páchnou po cigaretách
- mnohdy naopak jsou nekuřáci spíše tolerantní, nechtějí vyvolávat konflikty, nejsou zvyklí se bránit a řada nekuřáků spíše tiše trpí
- proto by nekuřáci podle průzkumu uvítali účinná opatření, která by firmy donutila k povinnosti je dodržovat a kontrolovat⁵³

Obavy zaměstnanců, že pokud by vyhlásili své pracoviště za nekuřácké, došlo by k úbytku pracovníků, se ukázaly jako neopodstatněné. Z výzkumu vyplynulo, že 50 % kuřáků by nekuřácké pracoviště přijalo bez jakýchkoliv problémů a pouze 20 % z nich by to řešilo odchodem a šlo práci hledat jinde. Až 60 % kuřáků uvedlo, že by naopak přivítali nekuřácké pracoviště jako výzvu a novou šanci skoncovat s kouřením.⁵⁴

3.5 Sociální aspekty kouření – pohled společnosti na kouření

Důležitým faktorem ovlivňujícím kouření je veřejné mínění a postoj veřejnosti vůči tomuto návyku. Z mého pohledu je společnost vůči kouření a kuřákům víceméně velice tolerantní. Nejen ve svých bytech, ale i v domácnostech našich přátel a všude na cestách nás obklopují popelníky, přičemž se předpokládá, že je potřebujeme a budeme je používat. Často platí pravidlo, že pokud budeme stát ve skupince lidí, ve které někdo kouří, budou nám nabízeny cigarety s předem daným předpokladem, že jsme kuřáci. Tyto a další příklady tolerantního chování společnosti ke kuřákům, jsou důsledkem minulého pohledu společnosti na kouření, kdy v předválečných filmech a stejně tak ve filmech z období 2. světové války si hlavní hrdinové zapalovali jednu cigaretu za druhou a nikdo se nad tím nepohoršoval, naopak to bylo součástí image hlavního hrdiny a celá tehdejší společnost se jim chtěla vyrovnat. Tabákové společnosti lobovaly ve filmových studiích a u režisérů, aby zrovna jejich značka cigaret se objevila ve filmu. Je ovšem třeba poznamenat, že tehdejší doba neřešila nějaké negativní důsledky dopadu kouření na lidský organizmus a ani v té době nebyly všeobecně známy. Teprve po

⁵³ *Dokurte : Česká koalice proti tabáku & EMC, a.s.* [online]. 2005 [cit. 2010-08-27]. Program nekuřácký podnik. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.

skončení druhé světové války se ve Velké Británii objevily série článků, které vedly k závěru, že kouření cigaret je hlavním faktorem, který zvyšuje výskyt rakoviny plic.

Současná doba, která razí zdravý životní styl a heslo „moderní je nekouřit“ se sice snaží udělat maximum, aby kuřákům jejich cigaretu znepríjemnila, ale domnívám se, že je to věc osobního přístupu každého jedince, zda se rozhodne pro nebo proti cigaretě. Evropa v tomto směru následuje Ameriku, kde se kouření důsledně omezuje. Amerika se sice chlubí, že za posledních 5 let klesl počet kuřáckých scén v hollywoodských filmech až o polovinu, ale na druhé straně se můžeme na internetových stránkách dočíst, že hit loňského roku sci-fi film „AVATAR“ dostal cenu „černá plíce“ za největší počet kuřáckých scén promítaných ve filmu v daném roce.

Kde hledat tu prvotní příčinu, kdy se závislost na kouření vytváří? V tisku se opět můžeme dočíst, že některé děti mají blízký vztah ke kouření téměř od narození. Pokud se dítě narodí do rodiny kuřáků, je téměř jisté nebo se předpokládá, že i dítě bude tuto skutečnost brát za „normální“ a tak i z něho se později stane kuřák. S touto teorií je možné polemizovat, protože určitě všechny děti na začátku školní docházky obvykle kouření hluboce odsuzují, stejně jako nesouhlasí třeba s pitím alkoholu. Teprve v období dospívání přichází do stádia, kdy mají sklon k tomu, aby tyto věci vyzkoušely. Je to období silící snahy po nezávislosti a odmítání autorit. Mladí lidé se domnívají, že právě ti úspěšnější a „silnější“ jedinci v jejich okolí kouří a bohužel často mají pravdu. Cigaretu, jako „pomocníka“, volí často jedinci s nižším sebevědomím či takoví, kteří mají problémy „zapadnout“ do kolektivu. Naopak Ti „slušňáci“ co jsou ve škole a třeba i ve sportu úspěšnější, tento vzor nepřejímají jako pozitivum. Bohužel se ale na druhé straně setkáváme s tím, že jsou často osamoceni, nezapadají do kolektivu, protože se nějakým způsobem od vrstevníků odlišují. Mladí lidé stojí mezi těmito dvěma možnostmi a záleží velmi na tom, čeho chtějí dosáhnout a na kterou stranu se nakonec přikloní.

Na závěr bych chtěla vyslovit svůj názor na účinnost zákazu kouření z pohledu současně platné legislativy, ale také i z mého pohledu, jako nekuřáka. Nekuřáci mají v naší společnosti oporu v zákoníku práce, kde § 103 sice ukládá zaměstnavateli povinnost zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích, ale domnívám se, že ve svých důsledcích je samotný tento paragraf nedostatečný a v některých oblastech se zcela míjí účinkem. Na jedné straně má sice zaměstnavatel povinnost zajistit dodržování zákazu kouření na pracovišti, ale na straně druhé však už nemá podle platných právních předpisů povinnost zřizovat kuřárny. Je zarážející, že tuto povinnost nemá ani

v těch případech, kdy je stanoven zákaz kouření z důvodů bezpečnostních nebo hygienických a kdy jeho porušení by mohlo mít bezprostřední fatální následky. V minulosti tento problém řešila Směrnice ministerstva zdravotnictví, ale jejím zrušením v roce 2001 se nějak „opomnělo“ v nové právní úpravě tuto povinnost zahrnout. Takže pokud na pracovišti není zřízená kuřárna, tak kuřáci řeší svou potřebu si zakouřit často kouřením v šatnách nebo na toaletách a už nikoho nezajímá, že se v těchto prostorách pohybují i nekuřáci.

V této souvislosti se nabízí otázka, zda může zaměstnavatel zakázat kouření ve všech jeho prostorách, i když zákaz kouření nevyplývá z právních předpisů. Výklad v zákoníku práce říká, že zaměstnavatel je oprávněn stanovit zákaz kouření ve všech prostorách a v žádném případě se nejedná o diskriminaci kuřáků. Otázkou ovšem je, zda plošný zákaz kouření mnohdy nenapáchá více škody, než užítku, jak jsem se již zmínila.

Novelizaci zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění, považuji za nedostatečnou, např. v § 8 se dočteme všechny zákazy a příkazy, postup jak mají být označeny kuřácké prostory, nekuřácké prostory apod., včetně sankcí za jejich porušování. Domnívám se však, že kuřáci v mnoha případech tyto zákazy nerespektují, právě pro nízkou vymahatelnost případných sankcí. Často jsme svědky toho, že kuřák si s oblibou zapálí třeba i na nemocniční chodbě nebo v místě, kde se vyskytují děti. Nekuřáci tuto skutečnost většinou tolerují už i z toho pohledu, že se vyhýbají případnému konfliktu ze strany kuřáka, aby si tzv. „hleděli svého“. Kuřák dobře ví, že případný postih, za tento přečin je pro něho vzdálená „fata morgána“.

V duchu hesla „kde není žalobce, není soudce“ se s tichým souhlasem této společnosti chová většina kuřáku tak, jak to vyhovuje jejich požadavkům a potřebám, často bez ohledu na platné zákony nebo předpisy.

4 REŠERŠE INTERNÍCH PŘEDPISŮ O ZÁKAZU KOUŘENÍ U VYBRANÝCH PRÁVNÍCH SUBJEKTŮ

V této kapitole jsou zhodnoceny výsledky získané od 10ti nezávislých právních subjektů v otázkách interních předpisů a jejich řešení týkajících se kuřáků na pracovišti. Byla provedena analýza, komparace dat obdržených od subjektů a nakonec subjektivní srovnání na základě SWOT analýzy.

4.1 Analýza interních předpisů o zákazu kouření na pracovišti

1. ČD CARGO a.s.

Při řešení zákazu kouření na pracovišti se opírá o § 103 ze Zákoníku práce č. 262/2006 Sb. v platném znění, s odkazem na právní předpis – zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Zákaz kouření je uveden v pracovním řádu jednou větou ve znění: „Zaměstnavatel je povinen zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích stanoveného zvláštními právními předpisy“. Vzhledem k tomu, že se jedná o výňatek z pracovního řádu ze dne 27. 7. 2010 uvádí v závěru plné znění § 8 ze zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění.

2. TECHNICKÝ A ZKUŠEBNÍ ÚSTAV STAVEBNÍ PRAHA, s. p. (TZÚS)

Povinnosti zaměstnavatele ve vztahu k Zákoníku práce jsou specifikovány v interním předpise „Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“. Zákaz kouření na pracovišti specifikuje ve směrnici jedna věta: „Zaměstnavatel je povinen zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích“. Případné sankce za nedodržení tohoto zákazu interní předpis neřeší.

3. KRONOSPAN CR, spol. s r.o.

Vzhledem k tomu, že se jedná o dřevozpracující podnik, je provoz zařazen do kategorie se zvýšeným nebezpečím rizika požáru. Problematika zákazu kouření na pracovišti je řešena jak v interní směrnici, tak i v pracovním řádu. V rámci směrnice jsou v celém závodě vytipované kuřácké zóny jak vnitřní tak venkovní. Místo venku je ohraničené pod přístřeškem, vybaveno popelníky a speciálními nádobami na nedopalky cigaret a cigaretové krabičky. Za kuřáky v určitém úseku pracoviště odpovídá vždy jeho

přímý nadřízený. Nedodržení zákazu kouření, se bere jako hrubé porušení pracovní kázně, a případné sankce se opírají o zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce, v platném znění.

4. BOSCH, spol. s r.o.

Zákaz kouření na pracovišti je uveden v pracovním řádu organizace v části III „Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, péče o zaměstnance“. Pod stanoveným bodem je uvedena formulace: „Kouření je povoleno pouze ve vybraných prostorách. Je zakázáno kouřit na schůzích, poradách, a jednáních konaných v uzavřeném prostoru, v pracovních místnostech, kde účinkům kouření jsou vystaveni nekuřáci a v prostorách zařízení společného stravování, ve zdravotnických zařízeních společnosti, učebnách, šatnách a všude tam, kde je toto zakázáno zvláštními předpisy“.

5. DOPRAVNÍ PODNIK města ČB, a.s.

Vypracovaná směrnice je součástí smlouvy mezi DP města ČB, a.s. a PCO hlídací službou a ukládá pracovníkům hlídací služby základní povinnosti a úkoly pro výkon služby v areálu dopravního podniku. Směrnice v části I. „Zvláštní ustanovení“ v bodě. 8 „zakazuje pracovníkům hlídací služby kouřit v celém areálu dopravního podniku“. Porušení tohoto zákazu se považuje za zvlášť hrubé porušení pracovních povinností. Škody způsobené vlastním zaviněním na majetku střeženého objektu je pracovník povinen nahradit.

6. ŠKODA AUTO a.s.

Zákaz kouření na pracovišti je uveden v pracovním řádu společnosti pod bodem 3. 2., který vychází z obecně závazných právních předpisů České republiky. Pod tímto bodem je uvedeno: „Zaměstnanci mají zakázáno kouřit ve všech vnitřních prostorách v rámci areálu společnosti s výjimkou prostor, které společnost po projednání s odbory pro kouření vyhradí a v tomto smyslu viditelně označí“.

7. GREINER, s.r.o.

Jako jediná z oslovených organizací řeší problematiku zákazu kouření na pracovišti vydáním přímého nařízení o zákazu kouření. Při vypracování tohoto nařízení se zaměstnavatel opírá o § 103 odst. 1) Zákoníku práce a zákon č. 379/2005 Sb. v platném znění. V rámci tohoto nařízení je zakázáno kouřit v celém areálu závodu.

Za dodržování zákazu kouření zodpovídají na pracovišti příslušní vedoucí pracovníci. Porušení tohoto zákazu bude posuzováno jako porušení předpisů vztahujících se k práci a posuzováno v souladu s ustanoveními Zákoníku práce a v rámci pravomoci vedoucích pracovníků.

8. MAGISTRÁT MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE

Pod směrnici č. 12/2008 je vydán pracovní řád Magistrátu města České Budějovice. V článku 34 „Základní povinnosti zaměstnance“ je mimo jiné stanoveno, že zaměstnanci mohou kouřit pouze na místech k tomu vyhrazených. Podrobnější specifikace uvedena není. Tento zákaz se opírá o zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce, v platném znění. Pracovní řád případné sankce za porušení zákazu kouření neřeší.

9. STŘEDNÍ ŠKOLA, Rýmařov

Zákaz kouření řešen v rámci pracovního řádu pro zaměstnance školy a studijního řádu pro studenty. V článku 13 pracovního řádu „Bezpečnost a ochrana zdraví při práci a při výchovně vzdělávací činnosti“ je uvedeno pod bodem 12), že v areálu školy platí zákaz kouření s výjimkou prostor pro kouření vyhrazených. Případné sankce za porušení tohoto zákazu pracovní řád nespecifikuje.

10. HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE

Vydán pokyn ředitele Hasičského záchranného sboru, který se opírá o zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Na základě tohoto pokynu je kouření zakázáno ve všech prostorách Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje s výjimkou vyhrazených prostor. Vyhrazenými prostorami se rozumí stavebně oddělené místnosti vyhrazené ke kouření a při pobytu osob trvale větraných do prostor mimo budovu, případně vymezené venkovní prostory. Prostory vyhrazené pro kouření jsou v pokynu přesně specifikovány. Porušení zákazu kouření mimo vyhrazené prostory bude kvalifikováno jako kázeňský přestupek či jako porušení pracovní kázně.

Tab. 4.2: Analýza způsobů řešení problematiky kouření na pracovišti podle hodnocených organizací

Název hodnocené organizace, její právní statut a převažující forma činnosti	Forma začlenění zákazu kouření na pracovišti do řízené dokumentace organizace a její rozsah	Konkretizace míst zákazu kouření na pracovištích	Konkretizace sankcí za nedodržení zákazu kouření
ČD CARGO, a.s. Přepravní firma	Součást pracovního řádu, odkaz na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění a zákon č. 379/2005 Sb. v platném znění (plná citace § 8 tohoto zákona) Uvedeno jednou větou.	Není konkretizováno	Podle zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění
TZÚS, s. p., Praha Zkušební ústav – stavební výrobky	Součást interního předpisu s odkazem na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění Uvedeno jednou větou.	Není konkretizováno	Interní předpis případné sankce neřeší
KRONOSPAN CR, spol. s r.o. Výrobní organizace – dřevozpracující průmysl	Součást interní směrnice a pracovního řádu	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Odkaz na Zákoník práce v případě opakovaného porušení výpověď podle § 52
BOSCH, spol. s r.o. Výrobní organizace – strojírenský průmysl	Součást pracovního řádu s odkazem na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Odkaz na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění
DOPRAVNÍ PODNIK města ČB, a.s. Přepravní firma	Součást interní směrnice řešící povinnosti hlídací služby PCO v areálu DP Uvedeno jednou větou.	Není konkretizováno	Interní předpis případné sankce neřeší
ŠKODA AUTO, a.s. Výrobní organizace – automobilní průmysl	Součást pracovního řádu Uvedeno jednou větou.	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Odkaz na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění
GREINER, s.r.o. Výrobní organizace – výroba plastů	Součást organizačního nařízení s odkazem na Zákoník práce č. 262/2006 Sb. v platném znění	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Podle zákona č. 262/2006. Sb. v platném znění, s upozorněním na možnost finančního postihu až případného rozvázání pracovního poměru
MAGISTRÁT MĚSTA ČESKÉ BUĚJOVICE Státní organizace	Součást pracovního řádu, odkaz na Zákoník práce č. 262/2006 Sb., v platném znění Uvedeno jednou větou.	Není konkretizováno	Interní předpis případné sankce neřeší
STŘEDNÍ ŠKOLA, Rýmařov p. o. Příspěvková organizace	Součást pracovního řádu pro zaměstnance a studijního řádu pro studenty Uvedeno jednou větou.	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Pro zaměstnance podle zákona č. 262/2006. Sb. v platném znění, pro studenty podle studijního řádu
HASIČSKÝ ZACHRANNÝ SBOR JK Státní organizace	Součást pokynu ředitele hasičského sboru, odkaz na zákon č. 379/2005 Sb., v platném znění	Určení vybraných prostor vyhrazených pro kouření	Porušení zákazu kouření bráno jako kázeňský přestupek, nebo porušení pracovní kázně

4.2 SWOT analýza

Silné stránky

- Návod jakým způsobem zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci.
- Opora v Zákoníku práce č. 262/2006 Sb. v platném znění.
- Ochrana nekuřáků před kuřáky.
- Možnost použití sankcí při nedodržení zákazu kouření.
- Přesné vymezení prostor určených ke kouření.
- Dostupnost dokumentace pro všechny zaměstnance.

Slabé stránky

- Pouze v jednom případě je uvedeno, že vyhrazené prostory pro kuřáky musí být označeny nápisem „Kouření povoleno“.
- Ve směrnici, nebo pracovním řádu není (až na dva případy) uvedeno, kdo daný zákaz kouření kontroluje.
- V některých dokumentech je problematika zákazu kouření na pracovišti řešena jednou větou.
- Pouze ve dvou případech bylo vydáno právnickým subjektem organizační nařízení (pokyn), které řeší zákaz kouření na pracovišti obšírněji.
- V dokumentaci uvedeno nesprávné znění zákona.
- Jen dvě organizace řeší ve směrnici zákaz kouření ve vnitřních i venkovních prostorech.
- Diskriminace nekuřáků, vzhledem k tomu, že zaměstnavatel ani v jednom případě nereguluje počty kuřáckých přestávek během pracovní doby.

Příležitosti

- Vedoucí pracovníci mají ve své kompetenci rozšířit zákaz kouření i na jiné prostory než jsou uvedeny ve směrnici (pracovním řádu).
- Možnost využít § 9 zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění, (oprávnění požádat o zásah policie v případě, že ani na opakovanou výzvu osoba porušující zákaz kouření v místech určených, v tomto jednání pokračuje).

Hrozby

- Možnost finančního postihu (nevyplácení prémie) při prvním porušení zákazu kouření.
- Při opakovaném porušení zákazu kouření má zaměstnavatel možnost brát tuto skutečnost jako hrubé porušení pracovní kázně a dát zaměstnanci na základě zákona č. 262/2006 Sb., v platném znění podle § 52 zákoníku práce výpověď.

5 NÁVRH MANUÁLU PRO ZPRACOVÁNÍ INTERNÍ SMĚRNICE, ŘEŠÍCÍ PROBLEMATIKU KOUŘENÍ NA PRACOVÍŠTI

Tab. 5.1: Manuál pro zpracování interní směrnice⁵⁵

PŘÍKAZ ŘEDITELE ORGANIZACE č. PŘ-1/10		
Věc:	Zákaz kouření na pracovišti	
Rozdělovník:	sekretariát ředitele organizace	
	ředitel organizace	
	vedoucí zaměstnanci	
Vypracoval:	---	podpis.....
Nahrazuje:	---	
Účinnost od:	01. 07. 2010	
Datum schválení:	30. 06. 2010	
Odpovědnost za dodržování příkazu:	příslušní vedoucí zaměstnanci	
Schválil:	----- ředitel organizace	podpis.....
Celkem výtisků: 2 originály x el. forma		Výtisk č.: --- Počet stran: 2

⁵⁵ vlastní zdroj

Ve smyslu ustanovení § 103, Zákoníku práce č. 262/2006 Sb. v platném znění, je zaměstnavatel povinen zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích stanoveného zvláštními právními předpisy. Pod zvláštními právními předpisy se rozumí především zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

Za tímto účelem ukládám všem vedoucím zaměstnancům, aby zajistili dodržování tohoto příkazu v následně uvedeném rozsahu a seznámili s ním všechny podřízené zaměstnance. O proškolení s tímto nařízením bude proveden zápis s podepsanou prezenční listinou všech zúčastněných.

Zákaz kouření na pracovišti se opírá o následující ustanovení:

1. Kouření je povoleno pouze ve vyhrazených prostorách.
2. Je zakázáno kouřit na schůzích, poradách a jednáních konaných v uzavřených prostorách.
3. Je zakázáno kouřit v pracovních místnostech, kde účinkům kouření jsou vystaveni také nekuřáci.
4. Je zakázáno kouřit na chodbách, zařízeních společného stravování, případně učebnách a šatnách.
5. Prostory, které organizace vyhradí pro kuřáky, budou v tomto smyslu viditelně označeny nápisem „Prostor vyhrazený pro kouření“ nebo „Kouření povoleno“.
6. Organizace zabezpečí, aby v prostorách vyhrazených kuřákům bylo zabezpečeno dostatečné větrání, místnosti byly vybaveny popelníky, popřípadě nádobami na nedopalky.
7. Za dodržování zákazu kouření na pracovišti odpovídají příslušní vedoucí zaměstnanci.
8. Porušení tohoto zákazu bude posuzováno jako porušení předpisů vztahujících se k práci a posuzováno v souladu s ustanoveními Zákoníku práce a v rámci pravomoci vedoucích zaměstnanců.

V souvislosti s možností nedodržování tohoto zákazu, ukládám všem zaměstnancům, pracovníkům pravidelně prověřovat, zda nedochází k porušování zákazu kouření ve smyslu tohoto nařízení a zda jsou prostory vyhrazené pro kouření viditelně označené a vybavené ve smyslu bodu 6) tohoto ustanovení.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo definovat právní úpravu, vývoj zákonů na ochranu proti kouření a jejich využitelnost v praxi. Hlavním cílem bylo získání interní dokumentace k této problematice ve vybraných právních subjektech a zjištění, v jakém rozsahu zapracovaly současně platnou právní legislativu do těchto předpisů. Ze získaných dat posléze provést analýzu a komparaci pomocí metody SWOT.

V samotné bakalářské práci je zmíněna nejen legislativa platná v České republice, ale i v rámci Evropské unie. Z rozboru současně platné legislativy v ČR vyplynulo, že zejména v letošním roce, kdy došlo v červnu k inovaci zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění, nastaly určité pozitivní změny. Oproti minulosti inovovaný zákon rozšířil vložení § 9a pravomoci i na obecní úřady, které mohou regulovat zákaz kouření při sportovních a kulturních akcích, zejména v případech, pokud jsou přítomny děti a mládež do 18 let.

Mým názorem je, že kuřáci v naší republice nejsou nijak zvlášť diskriminováni. Omezení kuřáků u nás patří k nejmírnějším v rámci Evropy, což se nedá říct o samotné EU, která má vůči kuřákům přísnější postoj. Zvlášť iniciativní je počínání Evropské komise, která se chystá sjednotit podobu cigaretových krabiček všech značek. Mají zmizet názvy cigaret, loga i barvy. Černobílé krabičky má pouze dominovat varování, že kouření škodí zdraví. Další označení jako výrobce, nebo druh značky, má být uvedeno pouze tak, aby mělo charakter pouze informační, nikoliv reklamní. Tabákové výrobky budou podléhat zakazu veřejného vystavování v prodejnách. Tyto úpravy, pokud budou schváleny, budou závazné pro všech 27 členských států EU.

Co se týká samotné analýzy jednotlivých interních předpisů, které nám 10 právnických subjektů poskytlo pro účely zapracování do této bakalářské práce, můžeme konstatovat pouze jedno, většina organizací zvolila spíše metodu laxního přístupu. Ve svém interním předpise nebo pracovním řádu se odvolává pouze na § 103 Zákoníku práce, kde jsou uvedeny povinnosti zaměstnavatele a práva a povinnosti zaměstnanců. V odstavci 5 tohoto § se říká, že zaměstnavatel je povinen zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích stanoveného zvláštními právními předpisy. A pouze citací tohoto paragrafu vyřešilo zhruba 60% zaměstnavatelů problematiku zákazu kouření na pracovišti. Ve dvou případech bylo upřesněno, že pod pojmem zvláštní právní předpisy se jedná především o § 8 zákona č. 379/2005 Sb. v platném znění. Vzhledem k tomu, že zaměstnavateli nevyplývá ze zákona povinnost zřizovat kuřárny, a to ani v případech, kde je stanoven zákaz kouření z důvodu bezpečnostních nebo hygienických, neřeší

většina organizací tento problém ani ve svých interních předpisech. Některá opatření jsou dokonce natolik benevolentní, že to spíše vede na pracovišti k diskriminaci nekuřáků než kuřáků, zejména co se týká délky dodržování pracovní doby. Žádná z hodnocených organizací nereguluje kuřákům délku a počet kuřáckých přestávek. Je také škoda, že program „Nekuřácký podnik“, o kterém se ve své práci také zmiňuji, je v našich „končinách“ nepříliš známý pojem. Jsem si jistá, že by některým společnostem jeho zavedením výrazně dopomohl ke zvýšení produktivity práce.

Závěrem lze konstatovat, že pouze ve dvou případech, kdy problematiku zákazu kouření řešily organizace vydáním samostatného příkazu nebo pokynu, obsahovala tato dokumentace podrobnější specifikace včetně případných udělení sankcí. Jako důležitý poznatek při získávání podkladů pro tuto analýzu bylo zjištění, že osobní kontakt přímo v organizaci (před oslovením prostřednictvím e-mailu) je v takovémto případě přínosnější, vyhovělo 9 z 10 osobně navštívených právnických subjektů.

POUŽITÉ ZDROJE

Literární zdroje

1. HRUBÝ, Karel. *Zákaz kouření, jeho právní úprava a vývoj* [online]. 2008. 42 s. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích.
2. SOVINOVÁ, Hana; CSÉMY, Ladislav., *Kouření cigaret a pití alkoholu v České republice*, 1. vydání Praha: Státní zdravotní ústav, 2003. 96 s. ISBN 80-7071-230-9.
3. SOVINOVÁ, Hana. *Jak zvládnout kuřáckou epidemii: Vlády a ekonomika kontroly tabáku*. 1. Praha: Státní zdravotní ústav, 2004. 98 s. ISBN 80-7071-234-1.

Legislativní dokumenty

1. ČR. Zákon České národní rady ze dne 28. března 1989 *o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi*. In 3. dubna 1989. 1989, 10, s. 373.
2. ČR. Zákon č. 379/2005 Sb., ze dne 19. srpna 2005, *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů*.
3. ČR. Zákon č.305/2009 Sb., ze dne 24. července 2009, kterým se mění zákon č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů*.
4. ČR. Zákon č. 262/2006 Sb., 21. dubna, v platném znění, *zákoník práce*
5. ČR. Zákon č 40/1995 Sb., ze dne 9.2. 1995, o regulaci reklamy a o změně a doplnění některých dalších zákonů.
6. Sněmovní tisk č. 142/5, návrh na vydání zákona ze dne 7. 2. 2007, kterým se mění zákon č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č.225/2006 Sb.*

Elektronické zdroje

1. *Abstinenční příznaky* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/abstinencni-priznaky>>. ISSN 1803-8204.

2. *Bezplatná právní poradna* [online]. 2010 [cit. 2010-08-27]. Kouření na pracovišti. Dostupné z WWW: <<http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/pracovni-pravo/bezpecnost-ochrana-zdravi-pri-praci/186-koureni-na-pracovisti-prava-nekuraka-na-kurackem-pracovisti.html>>.
3. *Čajový filtr: další šance při odvykání kouření!* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/cajovy-filtr-dalsi-sance-pri-odvykani-koureni-403>>. ISSN 1803-8204.
4. FETTER, Richard W. *Měšec* [online]. 2008 [cit. 2010-08-27]. Zákaz kouření na pracovišti. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zakaz-koureni-na-pracovisti/>>.
5. HÁJKOVÁ, Kateřina. *Česká obchodní inspekce* [online]. 2003 [cit. 2010-08-29]. Historie ochrany práv kupujícího. Dostupné z WWW: <<http://www.coi.cz/cs/ocoi/historie-ochrany-prav-kupujicich.html>>.
6. *Iuridictum - encyklopedie o právu* [online]. GNU Free Documentation License 1. 2. 2009 [cit. 2010-11-26]. Správní delikt. Dostupné z WWW: <http://iuridictum.pecina.cz/w/Spravní_delikt>.
7. *Jak vzniká závislost* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/jak-vznika-zavislost>>. ISSN 1803-8204.
8. *Kouření zkracuje život* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/koureni-zkracuje-zivot-i-kdyz-kuraci-casto-tvrdi-opak-408>>. ISSN 1803-8204.
9. *Kouřit málo či hodně je stejně nebezpečné.* [online]. 23.9 2005 [cit. 2010-08-02]. *dokurte*. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.
10. MALÝ, Zdeněk; STŘELEČ, Jiří. *Www.vlastnicesta.cz* [online]. c2006-2009 [cit. 2010-08-02]. Kolik stojí zaměstnavatele kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.vlastnicesta.cz/akademie/kvalita-system-kvality-iso/kolik-stoji-zamestnavatele-koureni/>>.
11. MULLEROVÁ, Pavla. *Mladá žena* [online]. 28.5.2009 [cit. 2010-08-29]. Cigareta pro nekuřáka. Dostupné z WWW: <<http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=424046>>.

12. *Odvykání kouření* [online]. 2010 [cit. 2010-08-29]. Kouření zkracuje život. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/novinky/koureni-zkracuje-zivot-i-kdyz-kuraci-casto-tvrdi-opak-408>>. ISSN 1803-8204.
13. *Pomocník ve vašem boji* [online]. 2007 [cit. 2010-08-23]. Drogový informační server. Dostupné z WWW: <http://www.drogy.net/clanek/pomocnik-ve-vasem-boji_2007_06_08.html>.
14. *Poradna, Bez cigaret* [online]. 2010 [cit. 2010-09-14]. Česká koalice proti tabáku. Dostupné z WWW: <<http://www.bezcigaret.cz/Linka-odvykani-koureni>>.
15. *Program nekuřácký podnik*, Dokuřte: Česká koalice proti tabáku & EMC,a.s. [online]. 2005 [cit. 2010-08-27]. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/download/Koureni_a_pracovni_prostredi_NEW.pdf>.
16. *Rámcová úmluva o kontrole tabáku*: dokument Světové zdravotnické organizace. 21. 5 2003. Ženeva : [s.n.], 2003. 22 s. Dostupné z WWW: <<http://www.dokurte.cz/download/FCTC-cesky.pdf>>.
17. *Situace s cigaretou* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/situace-s-cigaretou>>. ISSN 1803-8204.
18. SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; CSÉMY, Ladislav, Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav. [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/koureni/Zprava2009DEF.pdf>>.
19. SOVINOVÁ, Hana; SADÍLEK, Petr; CSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, Názory a postoje občanů ČR k problematice kouření : *Výzkumná zpráva*. In Státní zdravotní ústav [online]. 2009, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW:
20. TUHÁČEK, Michal. *Marketing a media* [online]. 2002 [cit. 2010-08-27]. Mam ihned. Dostupné z WWW: <<http://mam.ihned.cz/c1-11114580-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyrobky-v-eu-a-u-nas>>.
21. *Typologie kuřáků* [online]. 2010 [cit. 2010-08-23]. Odvykání kouření. Dostupné z WWW: <<http://www.odvykani-koureni.cz/typologie-kuraku>>. ISSN 1803-8204.

22. WINTER, Filip. *Strategie* [online]. 14.9. 2009 [cit. 2010-08-29]. Reklamní paragrafy v 90 letech. Dostupné z WWW: <<http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=444217>>.
23. *Zákony a legislativa ČR* [online]. 2008 [cit. 2010-08-24]. Česká koalice proti tabáku. Dostupné z WWW: <http://www.dokurte.cz/index.php?stranka=ceska_republika&typ=sablony>.
24. *Zelená kniha, K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU* : materiál Komise evropských společenství ze dne 30.1 2007. Brusel : [s.n.], 2007. 31 s. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2007/com2007_0027cs01.pdf>.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, TABULEK

- Obr. 2.1: Označení míst, kde je kouření zakázáno
- Obr. 2.2: Označení míst, kde je kouření povoleno
- Obr. 2.3: Označení místa, kde jsou stavebně oddělené prostory pro kuřáky a nekuřáky
- Obr. 3.1: Logo programu nekuřácký podnik
- Graf 3.1: Přehled závislosti kouření v populaci ČR
- Graf 3.2: Úmrtnost občanů v ČR
- Graf 3.3: Zdravotní obtíže kuřáků související s kouřením
- Tab. 4.2: Analýza způsobů řešení problematiky kouření na pracovišti podle hodnocených organizací
- Tab. 5.1: Manuál pro zpracování interní směrnice